

TÜRK POLİS TARİHİNİN ESKİ HARFLİ KİTAP ÖNSÖZLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1888-1925)

AN ASSESSMENT ON THE FOREWORD OF THE OLD-LETTER BOOK OF THE HISTORY OF THE TURKISH POLICE (1888-1925)

CEMAL TEPE*

ÖZ

Türk Polis Teşkilatı, 1845 senesinde kurulmuş olmasına karşın kurumsallaşma süreci 1880 senesi itibarıyla başlamıştır. Böylelikle ülke genelinde yaygınlaşan, hukuki kimliği ile askerî yapıdan ayrı iç güvenlik teşkilatı olmakla ortaya çıkan polis, sosyal ve siyasal hayatın önemli kuruluşları arasında yer almıştır. Bu süreçte polislik meslek eğitimi ve polisiye uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamak adına belli periyotlarla polis kitapları yayımlanmıştır. Tespitimize göre bunlardan ilki üç ciltlik "Polis Cüzdanı" adlı eser olup, 1888 senesinde kaleme alınmıştır. Sonraki dönemlerde buna benzer çalışmaların sayısında artış görülmüştür. Özellikle İkinci Meşrutiyet'in ardından tüm yurttaki polis okullarının açılmasıyla kitap sayısında artış meydana gelmiştir. Bu sebeple Birinci Meşrutiyet'in ardından Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Harf Devrimine kadar geçen sürede polislik mesleğine dair çeşitli alanlara ait 17 kitap incelenmiş ve kitapların konusu, yazarı, içeriği değerlendirilerek polisin düşünce hayatının gelişiminin anatomisi çıkarılmıştır.

Bu çalışmada çoğunlukla gün yüzüne çıkmamış eski harfli polis kitapları kullanılmıştır. Diğer taraftan devlet arşivi, sosyal güvenlik kurum arşivi, emniyet arşivi belgeleri ile telifli müessir eserlerin yanı sıra devrin basınından yararlanılmıştır. Çalışma, polis tarihi araştırmacıları için son derece kıymetlidir.

ABSTRACT

Although the Turkish Police Organization was established in 1845, the institutionalization process started in 1880. Thus, the police, which became widespread throughout the country and emerged as an internal security organization separated from the military structure with its legal identity, took its place among the important institutions of social life and even political life in the later process. At this stage, police books were published periodically in order to ensure unity and solidarity in police vocational training and detective practices. The article claims that, the first of these is the "Police Purse" in three volumes and was written in 1888. There has been an increase in the number of similar studies over the years. Especially, after the II. Mesrutiyet, the number of books increased with the opening of police schools throughout the country. For this reason, 17 books on various fields related to the police profession were examined in the period between the I. Mesrutiyet and the Alphabet Revolution in the first years of the Republic and the anatomy of the development of the intellectual life of the police was detailed by evaluating the subject, author and content of the books. In this study, mostly old-letter police books which were not studied before light were used. On the other hand, in addition to the state archive, social security establishment archive, archival documents on security and copyrighted works, the press of the period was used. The article is extremely valuable to police history researchers.

Anahtar Kelimeler: Asayiş, Eğitim, Emniyet, Polis Kitabı, Polis Okulu.

Keywords: Public order, Police Station, Police Book, Police School, Training.

* Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, tepecem80@gmail.com, ORCID: [0000-0003-1993-1393](https://orcid.org/0000-0003-1993-1393).

Extended Abstract

The aim of this article is to examine the preface and partial contents of the old-letter police profession books. It was aimed to determine the developmental stage of the thought life of the police through the police books in the period from Monarchy to the Republic. The purpose of the books, who the authors of the book are, what they are busy with, the subject of the books, the compatibility of the books with the requirements and information of the age, the missing parts, the opinions of the critics, their contributions to the police vocational training were questioned and answers were searched. The extent of the contribution of these and similar books to the development of the institutional identity, legal breakthroughs and vocational training of the Turkish Police Organization has been investigated.

The subject of the study is the police profession (caraer) information books published in the period from the Constitutional Monarchy to the Republic. In terms of the education of the newly established or institutionalized police organization, the development stages of the organization were evaluated together with the books that had an educational role as of time. Police books for the purpose of writing are the only studies that will enlighten and develop the police. For this reason, it is a very realistic approach to say that these works are the main sources in terms of organizational history. As such, Florinalı Nazım Bey, the Director of the "Police Magazine", the official publication of the Turkish Police Organization, introduced a newly published book on the police profession in his own corner, without wasting time, during his duty since 1918. Thus, he tried to eliminate the deficiencies in the field with the knowledge and skills of the police. Each time, he mentioned that the knowledge of the police would be increased with new scientific books to be published, mentioning the lack of books. In this direction, it is an undeniable fact that detective books published in the past are beneficial in terms of police vocational training.

As method of this article, firstly, a list of old-letter police books was prepared. Based on the publication year of the books, the chronological framework of the study was drawn. The first book on the history of the police was published during the period of Sultan II. Abdulhamid. In fact, this is a perfectly normal situation. The police organization throughout the country was expanded in the 1880's during the period of Sultan II. Abdulhamid. When we realized that the last book on our list was the 1925 edition, it came to mind that the police thought life of three eras could be evaluated together with the books. Then, it was determined which questions should be directed to the books that will be the subject of our study. Who wrote the books and why? What was the subject of the books? What was the emphasis in the books? Are the features that stand out in the book author's forewords? Within the framework of all these questions, it was tried to understand the profession (caraer) education and justice and profession framework of the police.

As stated above, the main subject of the study is police books with old written script. Most of the books used in the article have not been translated into today's alphabet. First of all, police books were identified. The prefaces of the books have been translated. Some of these books have been completely translated and some of them have been browsed through the table of contents. Books are evaluated in terms of their base value. The history of the police and the development of intellectual life have been researched with inferences from the prefaces of the books. In this article, state archive documents and Arabic alphabet police book prefaces are used. For this reason, the article consists of primary sources. It is thought that many studies will be cited.

Most of the police books are written by the instructors at the police school. These books are for training police school students and preparing them for the job. Although rare, books written by people other than the police school have been prepared as a guide for the training of the police in the country. They were written to provide unity and solidarity in professional practices throughout the country. As a result, whether a book is written on behalf of a police school or otherwise, it generally increases the knowledge and experience of the police. Efforts were made to prevent the police from being in a difficult situation. It has been tried to increase the profession (caraer) and legal knowledge of the police.

In this study, police science books published in the period from 1888 to 1925 are discussed. A total of 17 book prefaces and their contents were examined. Few of these have been transcribed. In terms of institutional history, all these works should be translated into the Latin alphabet and then simplified and made understandable. At this point, both the institution itself and the researchers have duties and responsibilities. As a result, this article gives information about the intellectual life and historical development of the police during the period from the monarchy to the republic.

Giriş

Çalışmamızın anahatlarıyla amacı, polis teşkilatının gelişim sürecini ve düşünce yapısını, eski harflerle kaleme alınmış polis meslek kitapları önsözleri üzerinden değerlendirmektir. Araştırmamıza konu olan kitaplarının önsözlerinin içeriğinden; yazarın kim olduğu ve hangi sıfatla kitabı kaleme aldığı, kitabı hangi maksatla yazdığı, kitabın polis ilmine katkısının ne olduğu, eğilimleri ve polis meslek eğitimi içerisindeki rolü analiz edilmek istenmiştir.

Çalışmanın ana konusu, meşruti monarşiden cumhuriyete kadar geçen sürede yayımlanmış, Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış, Türk Polis Tarihi bakımından temel kaynak eser niteliğindeki çalışmaları tanıtıcı önsözlerdir. Önsözlerin her biri devrin şartlarını, polis teşkilatının genel sorunlarını yansıtmaktadır. Önsöz sahiplerinin her birinin alanında uzman ve polis teşkilatının içinden birisi olması hasebiyle söylemlerinin hatırat niteliğinde olduğunu belirtmek gerekmektedir. Esasında önsöz vurgusuyla polis teşkilat tarihine kaynak niteliğinde pek çok eser gün yüzüne çıkarılmış ve tanıtımı yapılmıştır. Bu kitapların polisin gelişimine ve aydınlanmasına olan katkısı tartışılmaz bir gerçektir. Bu nedenle yayım hayatına 1913 senesi Haziran ayında başlayan Türk Polis Teşkilatının resmi yayın organı "*Polis Mecmuası*" Müdürü Florinalı Nazım Bey, 1918'den itibaren yürüttüğü görevi süresince polisin bilgi ve becerisi ile sahadaki eksikliklerini gidermek için kitap yazımının eksikliğini dile getirmiştir. Kendisi, ne zaman polis meslek bilgisi ile ilgili bir kitap çıkarılırsa vakit geçirmeden o kitap hakkında mecmua köşesinde tanıtıcı bir yazı kaleme almıştır. Böylece kitabın, çok daha fazla okur tarafından tanınmasını ve öğrenilmesini sağlamıştır. Esasında bu gaye, böyle bir çalışmanın hazırlanmasına düşüncesini akla getirmiştir.

Çalışma yöntemi olarak ilk evvel alan taraması yapılarak en eski tarihlerden başlayarak harf inkılabına geçen sürede Osmanlı Türkçesi ile yazılı polis kitapları listesi çıkarılmıştır. Kitapların basım yılından yola çıkarak çalışmanın kronolojik çerçevesi (1888-1925) belirlenmiştir. Hal böyle olunca mutlakıyattan cumhuriyete kadar uzanan bir zaman dilimi ortaya çıkmıştır. Ancak kitapları dönemsel başlıklar altında değerlendirmekten imtina ettik. Bunun yerine her birini tek bir başlık altında vermeye çalıştık. Akabinde çalışmamıza konu olacak kitap önsözlerine hangi soruların yönlendirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Yazarın önsözde nelerden bahsettiği, hangi sorunları gündeme getirdiği, polisin görev ve sorumluluk alanlarının ne ölçüde geliştiği, önsöz yazarlarının kimler olduğu ve icra ettikleri meslek dallarının ne olduğu, meslek dışı yazarların polis kitabı yazmadaki gereksinimleri ve bazen de kitap içeriklerinin nelerden ibaret olduğu ve eleştirisel durumları ortaya koyulmuştur. Tüm bu sorular çerçevesinde polisin meslek eğitimi ile hukukî ve meslekî çerçevesindeki gelişim ile eğilimi tespite çalışılmıştır.

Kitap önsözlerine geçmeden evvel polis teşkilat tarihinden kısaca bahsetmek gerekmektedir. Tanzimat Fermanı (1839), Osmanlı Devleti'nin hukukileşme sürecinde önemli bir kırılma noktasıdır. Bu nedenle hukukî varlığı, Batı dünyasında kabul edilen jandarma ve polis teşkilatları, Türk devlet hayatı içerisinde yerlerini almışlardır. Artık şehir ve kasabalarda halk nüfusunun yoğun olduğu yerlerden sorumlu olarak polis adıyla yeni bir iç güvenlik teşkilatı ortaya çıkmıştır. 1845 senesinde numune olarak İstanbul'da Beyoğlu ve Galata'da¹ 46 neferden ibaret², resmî belge deyimiyle "Polis" namıyla³ kurulan bu birim, 1846 senesinde "Zaptiye Müşiriyetine" bağlanmıştır. Bu süreçte Varna gibi batı vilayetler dışında polis idaresinin kurulması veya polis alımı talebi⁴ dışında 1879 senesine kadar pek varlığını gösteremediği görülmektedir.

Polis teşkilatının, tüm Osmanlı memleketi dâhilinde kurulması ve kurumsallaşma süreci ise Birinci Meşrutiyet Dönemi'ne rastlamaktadır. 1879 senesine gelindiğinde Osmanlı-Rus Harbi (1877-1878)'nin olumsuz sonuçlanması ve iç güvenlikte ıslahat programına mecbur kalınmasına binaen jandarma ve polis teşkilatlarının kurulması yeniden kurulması gündeme gelmiştir. Özellikle ayrılıkçı/milliyetçi hareketlere yönelik kırsal kesimde asker ile mücadele yerine hukukî mücadeleyi rehber edinen jandarma ile karşı koyulması ve işlemlerin yürütülmesi öngörülürken, kent merkezlerinde de benzer mücadeleyi verecek birim olarak polis idaresinin kurulması cihetine gidilmiştir. Yalnız polis idaresi, mülkiyeden addedilerek sivilleşmenin izinde Zaptiye

¹ BOA. İ.MSM. 3-48.

² BOA. MAD.d. Gömlek No: 12352.

³ BOA. İ.MSM. 3-48.

⁴ BOA. A.MKT.UM. 161-79.

Nezaretinebağlanmıştır.⁵ Jandarma idaresi ise Seraskeriye/Geneklurmaylığa bağlanmıştır. Resmi bir belgede geçtiği üzere “*ıslahat-ı esasiye*”den olmak üzere tüm yurttan zaptiyeden jandarma usulüne geçilmiş denilmektedir.⁶

Polis idaresinin tüm yurttan süratle yeniden kurulması 1879 senesi Aralık ayına kadar sürmüştür. Kolluk tarih araştırmacılarından Halim Alyot’a göre Hicrî 1297 Muharrem ayına kadar yani 1880 başına kadar ülkede polis teşkilatı tam olarak hiçbir yerde kurulmamıştır.⁷ 1880 başı itibarıyla polis idaresinin kurumsallaşma süreci başlamış ve hız kazanmıştır. Kamuoyu polis tabiri ile belki de ilk defa karşılaşmıştır. Bu nedenle dönemin gazetelerinde polis kavramını açıklayıcı ve tarif edici yazılar kaleme alınmış ve kamuoyu aydınlatılmıştır. 7 Haziran 1880 tarihli *Vakit*, kamuoyunun merakını gidermek için polisin tarifini açıklayan bir yazı kaleme almıştır. “*Polis*” başlıklı yazıda “Devlet-i Aliyye’de dahi Avrupa’nın her tarafında olduğu gibi polis teşkilatına sarfi mesai olunmakta ise de polis ne demek vezaifi neden ibaret olduğu bilinmek lazım geleceğinden...”⁸ denilerek kavramın toplum nezdinde karşılığı aranmıştır. 1880 Polis Kanunnamesi⁹ ile teşkilat yapısı belirlenirken başta İstanbul olmak üzere polis müdürlükleri¹⁰ ve taşrada komiserlikleri olarak devlet idare hayatında yerini almaya başlamıştır. Fransa’dan getirilen Paris Polis Müfettişi Celestin Bonin¹¹ öncülüğünde adli ve idari olmak üzere kurumsal yapısı şekillenmiştir. İşte bu kısa süreçte polis mensupları arasında tecrübe ve bilgi eksiklikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu eksiklikleri gidermek amacıyla da 1880’lerden itibaren belli aralıklarla polis kitapları çıkarılmaya başlamıştır.

1. Polis Cüzdanı; Emin Osman

Polis teşkilatına dair tespit edilen en eski kitap 1304 (1886/1888) basımlı, üç ciltli “*Polis Cüzdanı*” isimli eserdir. Yalnız eserin birinci cildi mevcuttur. İkinci ve üçüncü ciltlerine henüz ulaşamamıştır. Bu ciltlere ulaşılması teşkilat tarihi açısından son derece önemlidir. Eserin yazarı “*Sabık Görice Sancağı Ceza Mahkemesi Reisi Emin Osman*” Bey’dir. İç kapak sayfasında “*Maarif Nezâret-i Celîlesinin Ruhsatıyla Tab’ Olunmuştur.*” yazmaktadır. Kitap, Dersaadet’te Mahmut Bey Matbaasında basılmıştır. Matbaanın, Ebu Suud Caddesinde Numara 72’de bulunduğu kaydı düşülmüştür. Kitap Fihristi “*Mukaddime, Kanunların Vaz’ındaki Hikmet, Hukûk-ı Cezâ, Zâbita-i Adliye, Polislerin Derece-i Ehemmiyeti, Polislerde Aranılacak Haslet, Polislerin Vezâifi, İşsiz Gezen Adamlar, Han ve Hotel Defterleri, Tutulacak Defterlerin Numunesi, Kumar Oyunu, Piyango, Polislerin Tebaa-i Ecnebiyye Hakkında Gösterecekleri Ma’lûmât, Süferâ, Ecnebi Sefâini*” konu başlıklarından oluşmaktadır.¹²

Kitabın ilk cildinin içeriğine bakıldığında polisin, idarî (kamu düzeni) ve adlî iş ve işlemlerine ağırlık verildiği görülmektedir. İçerik, polisin hangi alanda etkin kılındığını göstermesinin yanı sıra hangi konularda meslekî bilgiye ihtiyacı olduğuna da işaret etmektedir. Yine içerik ile birlikte kitabın 1880’li yılların ortalarında basıldığı akla getirilir ise polisin, suç öncesiyle alakalı idarî polis birimi, suç sonrası ile alakalı olarak adlî polis birimlerinin kurulduğu görülmektedir. Polise, işsiz ve güçsüz gezen adamlarla, kumarcılarla, piyango işleriyle, konaklamacılarla ve yabancılarla ilgili görevler verilmesi polisin, sosyal hayat içerisinde önemli bir figür olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle sosyal tarih araştırmacıları için polis kaynakları önemli bir veri kaynağıdır.

Kitap yazarı Emin Osman Bey “*Kârîn-i Kerâme*” başlığıyla okuyucularına kitabın üç cüzden ibaret olduğunu ve cüzlerin konularının neler olduğunu yazmıştır. Son paragrafta ise şunları söylemiştir: “*Bir cihetçe adliye me’mûrlarından sayılan polis arkadaşlarıma işbu kitabı yâdigar olarak arz ve takdim ederim.*”¹³ Emin Osman Bey, hâkim (adlî) sınıfından olup, polis memurlarını ve amirlerini adlî teşkilattan saymıştır. Polisleri, arkadaşları olarak kamuoyuna takdim etmiştir. Bu durum ve bakış açısı, Türk polis teşkilatının hukukî çerçevedeki yerinin tespiti bakımından önemlidir. Ayrıca polise rehber veya kaynak niteliğindeki bir kitabın, doğrudan meslek

⁵ İlan-ı Resmî, *Vakit Gazetesi*, 5 Zilhicce 1296 H. 1-2.

⁶ İlan-ı Resmî, *Vakit*, 1, 5 Zilhicce 1296 H.

⁷ Halim Alyot, *Türkiye’de Zabıta*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2008, 181.

⁸ *Vakit*, 28 Cemaziyel-ahir 1297 H. 2.

⁹ BOA. Y.EE.112-19.

¹⁰ *Vakit Gazetesi*, 28 Rebiülahir 1297 H. 3.

¹¹ Mösyö Bonin’in kontratı için ayrıca bkz. Eyüp Şahin vd., *Türk Polis Tarihinden Belge ve Fotoğraflar*, Ankara: Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2012, 41-45.

¹² Emin Osman, *Polis Cüzdanı*, Dersaadet: Mahmut Bey Matbaası, 1304, 2-3.

¹³ Emin Osman, *Polis Cüzdanı*, 4-5.

içinden birisinin eliyle yazılmaması düşündürücüdür. Buna sebebin, polis teşkilatının henüz kurulduğu ve bu nedenle kitap yazacak bilgi ve birikimine sahip kimsenin olmayışı kabul edilmelidir.

2. Vezâif-i Zâbita; Affan Osman

Polis teşkilatı, 1880'li yıllarda hızlı bir şekilde kurumsallaşma sürecinin ardından 1890'lı yıllara gelindiğinde Kanun-i Esasi'nin iyiden iyiye varlığını hissettirmesi ile diğer mevzuatların sayısının iyice artması polisin devlet idaresi içerisindeki yeri ve önemini arttırmıştır. Bunun yanı sıra adli polislik ve eğitimi önem kazanmış, bu alana yönelik çalışmalara gidilmiştir. Özellikle polisin ise hukuk bilgisi açığı gün yüzüne çıkmış ve bizzat Sultan Abdülhamit'in emriyle İstanbul'da meslek içi eğitimi şeklinde kısa süreli eğitimlere başlanmıştır. Kimi otoritelerce buna dersane eğitimi¹⁴ denilmiştir. Ünlü hukukçulardan Manyasizade Refik Bey' ise eğitimlerden birisidir.¹⁵ Bu eğitimler, devrin önde gelen hukukçuları tarafından verilmiş ve eğitim sonunda kursiyerlere diploma verilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu kurstan mezun olan polislerin meslekte yükselmeye ilk tercih edilecekler arasında olduğu belirtilmiştir. Bir nevi polis okulunun ilk provaları yapılmıştır. İşte bu yıllarda Affan Osman imzasıyla "*Vezâif-i Zabita*" isimli kitap kaleme alınmıştır.

Affan Osman Bey, İstanbul avukatlarından ve Sultan II. Abdülhamit Dönemi'nde özellikle Hukuk Mektebi'nin kurulmasında aktif rol oynamıştır. Hukuk ilminin, polisler tarafından bilinmesi gerektiğinden ve henüz polis mektebinin açılmamış olmasından, Fenn-i Hukuk ve Polis Hukuku'nun öğretilmesi zorunluluğundan bu eseri kaleme aldığını ifade etmiştir. Bu eserin, adli mahkemelerin birer icra kuvveti olan polisleri donanımlı hale getireceğine inandığını yazmıştır. Kendisi, 1311 (H. 1893-R. 1895) senesine kadar idari polis ve adli polis görevlerini ifade eden bir eser yayınlanmadığından bahsetmekle birlikte bu eserin, bu anlamda ilk olma özelliğini taşıdığını ifade etmiştir.¹⁶ Anlaşıldığı üzere Affan Osman Bey, bu satırları kaleme alır iken Emin Osman tarafından kaleme alınan Polis Cüzdanı isimli eserden habersiz olmalıdır. Kitabın yazıldığı tarihin, Sultan Abdülhamit tarafından İstanbul'da polisler için meslek içi eğitim formatında meslekî eğitimlerin verildiği yıllara denk gelmesi rastlantı eseri olmasa gerekir. Ayrıca yine kendisinin, İstanbul avukatlarından oluşu ve Hukuk Mektebi kurucuları arasında yer alışı, İstanbul'daki meslek içi eğitimin doğrudan veya dolaylı bir parçası olduğunu düşündürmektedir.

"*Vezâif-i Zabita*", Kitâbcı Arakil tarafından neşredilmiştir. İstanbul, Nişân-ı Berberyân Matbaasında basılmıştır. Matbaa, Eski Zaptiye Câddesi Numero: 61'dedir. Kitap içeriğinde; yazılı ve yazısız hukuk, genel hukuk, idari polis, siyasi polis, adli polis, önleyici hizmetler, yakalama, fail, arama ve yakalama halleri, dokunulmazlıklar, kapitülasyonlar, ihbarname, şikâyetname, tutanak tutma, dilekçe yazma, şikâyetten vazgeçme gibi usuller ile yazışma örneklerine yer verilmiştir. Savcı, sorgu hâkimi, kaymakam, nahiye müdürlerine, polisler ve tüm adli ve idari memurlara yönelik meslekî bilgiye haiz bir eser olduğu vurgulanmıştır. Kitapta Affan Osman'ın önsözüne geçilmeden iki adet kitapla ilgili beğeni yazısına yer verilmiştir. Bunlardan ilki Şûrâ-yı Devlet Bidâyet Mahkemesi Reîsi Fezâil-i Enîsi Saâdetlü Sait Efendi'ye aittir. Yazı şöyledir:

"Şehriyâr ma'âlî-efkâr velî-ni'met terakkî-âsâr efendimiz hazretlerinin 'uhde-i hümayûnlarında nice ketb ve resâil-i mu'tebere neşr olunmakda olduğu ma'lûmdur. Sûret-i mahsûsada hukûka müte'allik âsârın fâidesi emr-i gayr-ı mechûldür. Zâbita mâddesi hukûk-ı idârenin en mühim aksâmındandır doğrusu bu bâbda ma'lûmât-ı lâzimeyi câmi' olmak cihetiyle, işbu kitâb fevâid-i nisâb bizde birinci def'a olarak zâbitaya müte'allik eser 'unvânına şâyândır. Zâhirde pek sâde görünen Vezâif-i Zâbita'nın pek çok aksâm ve şu'abâtı olub her birinin ehemmiyyet-i mahsûsası vardır. 'Adliyye yok iken zâbita yine var idi. Feyz-i hakk yâver olub, müellif-i 'âlî himmetin daha nice nice böyle te'lîfâta muvaffakiyyeti du'âsıyla vaz'-ı imzâyı tebrîk eylerim."¹⁷

Güncel tabir ile Hâkim Sait Bey, polisin hukukun en önemli bir parçası olduğuna değinmiştir. Diğer taraftan bu kitabın bu alanda ilk olma vasfı gösterdiğini ifade etmiştir. İçeriği ile zengin bilgiler verdiğini dile getirmiştir. Şurası ilginçtir ki adliyenin olmadığı zamanlarda yine zabitanın yani polisin olduğunu vurgulamıştır. Affan Osman Bey'in ise daha pek çok kitaplar çıkarmasını temenni etmiştir. Kitaptan beğeni ile söz eden ve Affan Osman'ın

¹⁴ Yücel Yiğit, "Mektepsiz Polis Kalmaları: Selanik Polis Mektebi", *Osmanlı İdaresinde Balkanlar II*, (Edt. Alaattin Aköz ve Doğan Yörük), Konya: Palet Yayınları, 459.

¹⁵ Şahin vd., *Türk Polis Tarihinden Belge ve Fotoğraflar*, 53.

¹⁶ Affan Osman, *Vezâif-i Zabita*, İstanbul: Nişân-ı Berberyân Matbaası, 1311, 2-7.

¹⁷ Affan Osman, *Vezâif-i Zabita*, 2-7.

tebrik eden diğer bir yazı da Girit Vilâyet-i Celîlesi İstînâf Müddeî-i Umûmî-i Sâbıkı Saâdetlü Hamdi Bey Efendi'ye aittir. Günümüz tabiriyle Savcı Hamdi Bey yazısında şunları söylemiştir:

“Vezâif-i Zâbita sernâmesi altında bi't-te'lîf tab' ve bir nüshası i'tâ buyurulan kitâb fevâid-i nisâb mütâla'a olundu. İnzibât ve âsâyiş-i 'umûmîyi muhâfaza ve te'mîn vazîfe-i mühimmesiyle mükellef olan ve sâye-i ma'delet-vâye-i hazret-i Pâdişâhî'de gitdikce kesb-i intizâm ve terakkî etmekde bulunan zâbitamızın aksâmıyla vezâif-i kânûniyyesini ve ba'zı mütâla'ât-ı münâsebeyi câmi olan şu eser-i nefîs me'mûrîn-i zâbitanın tevsî'i ma'lûmâtlarını mûcib ve tarz-ı ifâdede iltizâm buyurulan sâdelik 'umûmun teshîl-i mütâla'alarını müstevcib olacağından muvaffakiyyet-i 'aliyyelerinden dolayı hisse-i 'âcizâneme isâbet eden teşekkürâtı beyân ile tebrik eder ve bu vesîle ile ihtirâmât-ı fâidemin kabûlünü ricâ eylerim. Fî 17 Eylûl Sene 310 [20 Eylûl 1894]”¹⁸

Savcı Hamdi Bey “Vezaif-i Zabita” isimli kitabı okuduğunu ve faydalı bir eser olduğuna kanaat getirdiğini ve son dönemde ehemmiyeti artan polis teşkilatının kısımlarıyla birlikte kanunî bilgilerini artıracığı ve işlerini kolaylaştıracağını savunmuştur. Affan Osman'ın değerlendirmelerini yerinde bulmuş ve kendisini bu tür bir çalışmadan ötürü tebrik etmiştir. Hamdi Bey'in yazısının senesi olarak 1894 verilmiştir. Kitabın baskı yılı ise 1311'dir. Bu tarihin rumi olması muhtemel olduğundan kitabın baskısı senesi 1895 olmalıdır. Diğer taraftan kitabın, bir hâkim ile bir savcıya incelettirilmesi ve her iki meslek mensubundan onay alması bilimsel yönüne işaret etmektedir. Bu manada polis teşkilatının gerçek manada hukukun bir parçası haline geldiği veya getirilmek istendiği açıkça görülmektedir.

Affan Osman “İfade” adlı önsözün ilk paragrafında çeşitli ilmi sınıflarda nice mekteplerin açılmış olduğuna değinmiş, bunlardan birinin de Mekteb-i Hukuk olduğunu ifade etmiş ve yazısına aynen şöyle devam etmiştir:

“Erbâb-ı nezdlerinde âzâde-i îzâh olduğu üzere ekser 'ulûm, yekdiğerine cüz'î, küllî ihtiyâc ve irtibâtdan hâlli bulunmadıklarından 'ilm-i hukûkun dahi 'ilm-i zâbitaya fi'l-asl-ı ihtiyâc ve irtibâtı der-kârdır. Binâen 'aleyh o 'ilmi tedrîse mahsûs bir mektebin lüzûmu dahi âşikâr idi ki vücûd ma'âlfî-nümûd Hilâfet-penâhîleri, bu mülk ve devlete bir 'atiyye-i celîle-i ilâhiyye ve nüsha-i nâdire-i zât-ı hümâyûnları mecmû'a-i kemâlât-ı beşeriyye olan şehriyâr-i 'adâlet-perver ve tâcdâr-ı merâhim göster efendimiz hazretlerinin nazar-ı cihân beyn-i hüsrevânelerinde o ihtiyâc-ı mühim dahi münkeşif olarak polis mektebinin güşâdına müsâ'ade ile mahâkim-i 'adliyyenin kuvve-i icrâiyyesi bulunan me'mûrîn-i zâbitanın mükellef oldukları vezâife müte'allik ma'lûmât-ı dakîkadan behre-mend vukûf olmaları teshîl ve te'mîn buyurulmuştur.

Farîza-i 'ubûdiyyet, her meslek erbâbınca nazar-ı kimyâ-eser velî-ni'met bî-minnetinin mün'atıf olduğu nikâta i'tinâyı îcâb etdireceğine nazaran sâye-i hümâ-vâye-i cenâb-ı tâcdârîde fenni hukûka ve bil-hâssa 'ilm-i zâbitaya müntesib bulunan bu 'abd-i 'âciz dahi mücerred-i zâbita hakkındaki teveccühât mekârim-gâyât şehriyâr-i a'zamîyi tahdîs-i maksad-ı 'ubûdiyât-kârânesiyle killet-i bîdâ'a-i çâkerâneme bakmayarak, şu eser-i nâcizî tahrîr ve neşre cür'et-yâb oldum.

Şimdiye kadar 'ilm-i hukûka müte'allik olarak neşr edilen âsâr meyânında Usûl-i Muhâkemât-ı Cezâiyye'ye dâir müte'addid kitablar mevcûd ise de bunların ba'zıları nazariyyatdan ve ba'zıları dahi zâbita-i 'adliyye vezâifinden ziyâde vezâif-i hükkâmîdan bâhis ve gâyet mufassal olmakla berâber zâbita-i idâreye 'âid îzâhâtdan da bi'l-küllîye 'ârî buldukları cihetle hem zâbita-i 'adliyye ve hem de zâbita-i idâre vezâifini câmi' bir eserin vücûduna lüzûm-ı kat'î nümâyân idi. O lüzûmu min-gayr-ı haddin takdîr eylemiş olmakdan münba'is ve binâen 'aleyh hüsn-i niyyete dâll bir cür'et netîcesi olan şu te'lîf-i bendegânem, mevzû'unun ehemmiyetiyle mütenâsib mükemmelliyyetden berî olsa bile bu 'abd-ı 'âcizî teşvîk ve taltîf için mazhar-ı rağbet olacağından ümîdvârım. Ma'-mâfih nakîsaya tesâdüf edecek erbâb-ı fazl ve tecârüb tahsîsine himmet buyurulursa bana değil, memleketimize pek büyük hizmet etmiş olurlar.”¹⁹

Affan Osman Bey, polisler için hukuk ilmini öğrenebilecekleri bir mektebin açılması gerektiğinden bahsetmiştir. Henüz polis teşkilatında İstanbul'da Zaptiye Dairesinde kısa süreli dersler verilir iken Affan Osman, bu düşüncenin ötesinde hukuk ilminin öğretilebileceği bir polis mektebinin açılması önerisi ileri sürmüştür. Polis teşkilatında eğitimli personelin varlığı adına polis okulu açılması gereği düşüncesi tespitlere göre ilk defa geçmektedir. Bu yönüyle 1907 senesinden itibaren kurulacak ve sonraki periyotlarda ülkenin genelinde yaygınlaşacak polis okulu açılması fikrinin öncüsü kabul edilebilir.

¹⁸ Affan Osman, *Vezaif-i Zabita*, 2-7.

¹⁹ Affan Osman, *Vezaif-i Zabita*, 2-7.

Vezaif-i Zabıta adı günümüz Türkçesiyle “Polisin Vazifeleri/Görevleri” anlamına gelmektedir. Kitap içeriğinden anlaşıldığına göre adlî polislik ve idarî polislik görevleri ağırlıkla işlenmiştir. Adlî polislik suç sonrası işlemler ile ilgili olup, suçlunun ve suç unsurlarının yakalanması ile ilgili bir hizmet alanıdır. İdarî polislik kavramı ise daha çok kamu düzeni ve barışı ile ilgili hizmet alanına yönelik çalışmaları ifade etmektedir. Bu yönüyle polis teşkilatının ekseriyetle hangi alanla ilgili hizmet gördüğü ve hizmet sırasında yaşanabilecek eksikliklerin neler olduğu doğal olarak anlaşılmaktadır. Affan Osman Bey bu düşünceye paralel olarak bu çalışmayla hem adlî polisliğe dair konuların tek bir eserde toplandığı ve hem de idarî polislikle alakalı ilk defa eser ortaya koyulmuş olduğunu ifade etmektedir.²⁰

Kitap, polis teşkilatına dair Osmanlıca yazılı eser alanında yazılmış ikinci eserdir. Polis Cüzdanı isimli eserde olduğu gibi bu kitabın da yazarı bir hukukçudur. Sultan II. Abdülhamit Dönemi’nde gerçek manada kuruluşunu ve teşkilatlanmasını sağlayan polisin, ehemmiyetinin artmasıyla hele polis eğitiminin belli başlı noksanlıklarının ortaya çıkmasıyla polise kılavuz olması düşüncesiyle kitap kaleme alınmıştır. Özellikle polisin adli ve idari polis olarak kısımlara ayrıldığı sırada görev ve sorumlulukların belirlenmesi ile iş ve işlemleri hakkında açıklayıcı yönü ile öne çıkan bu kitap hem polis mensuplarını aydınlatmış ve hem de ülke genelinde görev yapan polislerin birlik ve beraberlik içerisinde çalışması adına rehberlik eden bir eser neteliği taşımıştır.

3. Polis Rehberi; Ahmet Faik

II. Meşrutiyet İlanı (1908) ile birlikte polis teşkilat yapısında günümüze kadar uzanan izlerin adımları atılmıştır. Sultan Abdülhamit’in ardından ikinci defa köklü yapısal değişimler bu süreç içerisinde meydana gelmiş ve mutlakiyet polisi yerine kılık kıyafetiyle, yaklaşım tarzıyla, demokratik devlet yapısına uyumluluğuyla çok daha farklı bir polis teşkilatı ortaya çıkmıştır. Örneğin askerî yapıyı çağrıştıran “zaptiye” anlayışı terk edilmiş, Zaptiye Nezareti kaldırılmış ve yerine günümüzde kullanılmakta olan “emniyet” kimliği ile anılan Emniyet Genel Müdürlüğü (Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü) kurulmuştur.²¹ Yeni dönemde sürekli eskiye yani mutlakiyete atıf yapılarak yeni polis kavramı kamuoyunda sıklıkla işlenmiştir. Eski düzen yanlısı olup ve ayrıca 31 Mart gerici ayaklanması sırası meydana çıkmayan binlerce polis, meslekten atılmış ve yerlerine yeniden polis alımları yapılmıştır. Bu nedenle hem Meşrutiyet’e uyum sağlayacak ve rejimi ayakta tutacak ve hem de mesleki bilgi ve beceri düzeyini artırmak için başta İstanbul olmak üzere ülkenin dört tarafında polis okulları açılmıştır. Bunun yanı sıra yeni nesil tabir edilecek polisleri eğitmek, kabiliyetlerini artırmak maksadıyla matbuat serbestinin de etkisi ve imkânıyla polis kitaplarında sayısal artış olmuştur.

1909 senesinde İstanbul’da kurulan Dersaadet Polis Mektebi Müdürü Ahmet Faik Bey²², Avrupa polis teşkilatlarını izlemek amacıyla çıktığı Avrupa seyahatinin ardından tüm polisler için kılavuz olması hasebiyle “Polis Rehberi” isimli bir kitap kaleme almıştır.²³ 1910 senesi kitabın ilk basıldığı yılda kamuoyunda en azından polis düşünsel hayatında polis mevzuatıyla ilgili bir kitap hazırlanması ve bu kitabın bütün vilayetlerde okutulması yaygın bir görüş olarak ortaya çıkmıştır.²⁴ Bu görüş doğrultusunda hazırlanan kitabın; ilki 1328 H./1910 senesi ile 1330/1914 senesi “*ilaveli*” iki ayrı baskısı mevcuttur. Kitabın ilk baskısı, Dersaadet’te Mürettebeyn-i Osmaniye Matbaasında yapılmıştır.²⁵ İlk baskı kapak üzerinde “*Polis Rehberi*” başlığının altında “*Polisin adlî, idârî, siyâsî, beledî vezâif-iyle atîka, parmak izi ve müdâvât-ı ibtidâiyeden bahistir.*” yazmaktadır. Polisin zaman koşullarına binaen teknikî bilgilere gereksinim duyduğu anlaşılmaktadır.²⁶ Ahmet Faik Bey jandarma sınıfından olup, II. Meşrutiyet Dönemi polis teşkilatında önemli bir yere sahip şahsiyetlerdendir. 16 Mayıs 1325/1909 ile 13 Şubat 1326/1910 yılları arasında polis mektebinin kurucu müdürlük görevini üstlenmiştir.²⁷ Sonraki yıllarda da İstanbul Polis Umum Müdürlüğü görevini yürütmüş²⁸, emniyetçi kimliği gelişmiş bir kimsedir.

Ahmet Faik Bey, kitabın “*mukaddime*” isimli kısmında “Dersaadet Polis Mektebi Müdürü” unvanıyla 16 Mart 1326 yani 29 Mart 1910 tarihli olarak yazmış olduğu önsözde aynen şunları söylemiştir:

²⁰ Affan Osman, *Vezaif-i Zabıta*, 2-7.

²¹ *Takvim-i Vekayi*, Nr.338, 10 Eylül 1325.

²² SGK. EDBA. D. No: MD 115.753.

²³ Ahmet Faik, *Polis Rehberi*, İstanbul: Mürettebeyn-i Osmaniye Matbaası, 1328, 2-3.

²⁴ Şahin vd., *Türk Polis Tarihinden Belge ve Fotoğraflar*, 99-101.

²⁵ Ahmet Faik, *Polis Rehberi*, 2-3.

²⁶ Ahmet Faik, *Polis Rehberi*, 1328, 2-3.

²⁷ “Dersaadet Polis Mektebinin Yeni Bir Muvaffakiyeti”, *Polis Mecmuası*, Sy.124, 1 Nisan 1336 (1920), 424.

²⁸ SGK. EDBA. D. No: MD 115.753.

“Polis mektebine ta’yîn edildiğim zamândan beri polislerin vezâif ve ahvâl ve ma’lûmât-ı müktesebeleri hakkında tedkîkât ve tetbi’âtta bulundurdum. Ahîren umûr-ı zâbitanın tetkîkî me’mûriyetiyle Emniyet-i Umumiye Müdürü Galip Bey Efendi refâkatıyla Avrupa’da vukû’ bulan seyahât-ı âcizî bu husûstaki arzumu ta’mîke vesîle oldu. Mektepteki tecârible Avrupa’daki meşhûdâtı esâs-ı ittihâz ederek bu küçük eseri tab’ ve neşre cesaret ettim. Eser polisliğe aid hemân ilk defa olarak neşr olunan bir eser diye telâkki olunabileceğinden görülecek nevâkis ve hataiyet hüsn-i niyet âcizâneme bağışlanmasını erbâb-ı tedkîk ve irfândan istirhâm eylerim.”²⁹

Kitabın önsöz kısmı yazarın kitabı yazma fikrinin nasıl ortaya çıktığı ile ilgili bilgi vermektedir. Yazar, polis mektebine yönetici olarak atandıktan sonra polisin görev ve sorumlulukları ve mesleki bilgi ve uygulamaları incelemeye başlamıştır. Bu süreçte polis reformu için Emniyeti Umumiye Müdürü Galip Bey ile birlikte Avrupa’ya seyahat gerçekleştirmişlerdir. Bu seyahat kendisinde polis mesleğine dair kitap yazma isteği uyandırmıştır. Gerek polis mektebindeki tecrübeleri ve gerekse Avrupa polis teşkilatlarındaki izlenimlerini kayda geçirmek için kitabı hazırlamaya cesaret ettiğini ifade etmiştir.

Kitabın ilaveli ikinci baskısı Cihan Kütüphanesi ve Matbaasında 1330 (1914)’te yapılmıştır. İç kapak sayfasında “*Me’mûrîn-i zâbita için ma’lûmât-ı müfide-i câmi’dir.*” yazmaktadır. Kitabın, polis memurları için faydalı bilgileri bir araya getirdiği vurgulanmıştır. 1914’te basımında Ahmet Faik Bey’in “*Dersaadet Polis Mektebi Müdür Sabıkı*” olduğu yazılmıştır. İkinci baskının önsözü içeriği birinci baskı önsözü ile aynıdır. Bu nedenle ikinci baskının önsözüne yer verilmemiştir.³⁰ Kitabın ikinci baskısı sırasında ise Ahmet Bey’in İstanbul Jandarma Alay Kumandanı olduğunu belirtmekte fayda vardır.³¹ Kitabın içeriğinde polisin idari ve adli görev ve sorumluluklarından başka yazışma usullerine dair örnek yazışmalar mevcuttur. Polisin militarist yapısı ile kanun uygulayıcılığı yönüyle alakalı pek çok konulara yer verilmiştir. Suçla mücadelenin yanı sıra suçlu hakkında uygulanacak usul ve esaslar ile uygulamalardaki yansımalarına değinilmiştir. Ardından sosyal ve gündelik hayat içerisindeki sorumluluklarının neler olduğu tek tek ele alınmıştır.³²

Mutlakiyette adliyeden addedilen ve hatta adliyedeki görevlerinin yargı teşkilatından çok daha eski olduğu vurgulanan, hukukçular tarafından meslektaş olarak kabul edilen polislerin, mesleki bilgi ve eğitimini artırmak kitap yazımına II. Meşrutiyet’te de devam edilmiştir. Ancak bu kez kitap yazarı kolluk teşkilatı içerisinde bir kimsedir. Bu yönüyle Polis Rehberi isimli çalışma gerek Polis Cüzdanı ve gerekse Zezaif-i Zabita isimli çalışmalardan ayrılmaktadır. Ahmet Faik Bey, kitabın önsözünde belirttiği üzere kitabının alanında “ilk” olduğunu bahsetmektedir. Kitabın ilk olma özelliği, polis mesleğine dair ilk kitap olmasından değil kolluk (jandarma-polis) içinden bir kimse tarafından yazılmasıyla ilk olmuştur.

4. Polis Efendilere Mahsus Terbiye Ve Malumat-ı Meslekiye; İbrahim Feridun

“Polis Efendilere Mahsus Terbiye Ve Malumat-ı Meslekiye” adlı ders kitabı, Dersaadet 1326 (1910) Çağaloğlu’nda Matbaa-i Hayriye’de basılmıştır. Kitabın yazarı, Dersaadet Polis Mektebi Terbiye-i Bedeniye ve Terbiye-i Meslekiye Muallimi İbrahim Feridun Bey’dir. Bu kısma kadar genel olarak polisin görevlerine dair adlî ve idarî polislik konuları işlenmiş iken, bu konuların yanı sıra ilk defa bu kitapta polisin “fiziki eğitimi” konu edilmiştir. Kitabın yazarı İbrahim Feridun; İstanbul doğumlu olup, Harp Okulu mezunudur. Kendisinin polis teşkilatıyla ilk tanışması, 1907 senesinde Selanik’te kurulan Polis Mektebinde ders vermesiyle başlamıştır. Burada Jimnastik Dersi Muallimliği yapmıştır.³³ 31 Mart 1909 gericî ayaklanmasını bastırmak için Harekât Ordusu ile İstanbul’a gelmiş ve burada çıkarılan *Şûrâ-yı Ümmet* gazetesinde polisiye konularında yazılar kaleme almıştır. Yazıları, idarenin dikkatini çekmiş ve yeni açılacak olan Dersaadet Polis Mektebine 24 Mayıs 1909 tarihi itibarıyla Terbiye-i Bedeniye Muallimi/Beden Eğitimi Öğretmeni olarak atanmıştır.³⁴

“*Feridun*” imzalı “*1 Teşrin-i evvel 326 Çemberlitaş*” yazılı “*Takrîr-i Emel*” başlıklı önsözünde polisin, memleketin muhafazası, emniyet ve asayiş için her zaman büyük gayretler ve fedakârlıklar gösterdiğini ifade etmiştir. Görevini ifa ederken, daima üstün karakter ve ahlakını sergilemesi gerektiğini vurgulamıştır ve buna mecbur olduğunu yazmıştır. İşte tam bu noktada polise hizmet etmek emeliyle bu kitabı kaleme aldığını ifade etmiştir. Kendisinin şimdiye kadar gerek Selanik ve gerek Dersaadet Polis Mekteplerinde arkadaşlarından gördüğü saygı

²⁹ Ahmet Faik, *Polis Rehberi*, 2-3.

³⁰ Ahmet Faik, *İlaveli Polis Rehberi*, İstanbul: Cihan Kütüphanesi ve Matbaası, 1330, 2-3.

³¹ SGK. EDBA. D. No: MD 115.753.

³² Ahmet Faik, *İlaveli Polis Rehberi*, İstanbul: Cihan Kütüphanesi ve Matbaası, 1330, 2-7.

³³ Eyüp Şahin, *1907’den 200’e Polis Okulları*, Ankara: APK Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2001, 20-21.

³⁴ EGM. PDB. C-5035.

ve hürmet ile teşviklerinin kendisini, bu kitabı yazma fikrine ittiğini dile getirmiştir. Mektebin geçen Ramazandaki bir aylık tatilinden yararlanarak eksikliklerini tamamladığını, kitapta kullanılacak fotoğrafların ise tedarik edilerek Viyana'ya gönderip kalıplarını yaptırdığını izah etmiştir. Sonradan lüzum gördüğü beş altı resmi de yerli sanatkârlara çizdirdiğini kaleme almıştır. Bu gibi kitaplardaki resimlerin, grafiklerin mütalaa ve tetkikte faydalı olacağını bildiğinden epeyce bir masraftan kaçınmadığını ifade etmiştir. Yani kitaba çok masraf ettiğini dile getirmiştir. Kitaba bir hayli resim koyduğunu açıklamıştır. Kitabın içeriğinde tercümeden başka kendisine ait kısımların da olduğuna değinmiştir. Kitabın, dar bir zamanda yazılması sebebiyle noksanları veya hatalarından ötürü bağışlanmasını talep etmiştir. Maksadının, iyi niyetle vatana ve polisin gelişimine hizmet etmek olduğunu vurgulamıştır. Son olarak satırlarına şöyle son vermiştir: *“Eğer şu nâciz eserimle -her gün bir kat daha tekemmülünün en samimi temenni-kârı bulunduğum- zâbitamıza ufak bir hizmete muvaffak olabildiysem -kazanacağım mükâfat-ı mânevîyeyi düşünerek- kendimi bahtiyar sayarım.”*³⁵

Kitap, İbrahim Feridun Bey'in hem Selanik ve hem de Dersaadet Polis Mektebinde beden eğitimi öğretmeni olduğu sıradaki tecrübeleri ile Avrupaî bir eserden alıntılardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Eserde bol miktarda resim veya fotoğraf kullanılmıştır. Polisin suç ve suçlu ile mücadelede yakın savunma taktiklerine dair fikirler veren bu kitabın sonraki yıllarda başka eğitimler tarafından geliştirilerek yeni basımları yapılacaktır. Bu manada kitap alanında ilk olma özelliğini taşımaktadır.

5. Fenn-i Fotoğrafya; Komiser Muavini Corci

Corci Efendi, Dersaadet/İstanbul Polis Mektebi idari heyetindedir. Kendisinden, fotoğrafçılık ile ilgili ders kitabı hazırlanması talep edilmiştir.³⁶ Bu nedenledir ki kitap, polis mekteplerine mahsus olarak basılmıştır. Basım yılı 1328 yani 1912 senesidir. Osmanlı Meziyyet-i İktisadiye Matbaasında resimli olarak basılmıştır. Kitabın iç sayfasında *“Her hakkı Dersaadet Polis Mektebinde Mahfuzdur.”* yazmaktadır. 1912'deki baskısı, tab'-ı evveldir yani ilk baskısıdır. Kitap içeriğine bakıldığında tercüme eser olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın önsözü şöyledir:

“Dersaadet Polis Mektebinde tadrîs edilmekte olan fotoğraf kitâbının pek muhtasır olmasından nâşî bu bâbda verilen izâhât-lâzimeyi bilâhère talebenin ferâmûş eyledikleri tecârüb-i adîde ile sâbit olduğundan, işbu mahzûrun ref ve izâlesi esbâbının istikmâli zımnında meslektaşlarıma bir fotoğraf makinasıyla buna müteferri her bir aksâmın derc ve tersîmiyle ve tafsîlât-ı mukteziye i'tâsıyla (bir kelime okunamadı) tahrîri kendi şiveme göre bit-tertib sâhe ârâsı intişârına cür'et ve binâenaleyh zuhûr edecek hatayât ve nekâizin hüsn-i niyetime bağışlanmasını lüzûmunu eryâb-ı fenn ve san'atdan istirhâma müsâraat eylerim efendim.”³⁷

Kitabın önsözünün altına *“Yıldız 1 Mart sene 328 Corci”* kaydı düşülmüştür. O halde kitabın önsözünün Yıldız Sarayı'nda yazıldığı aşikârdır. Ayrıca bu ibare, Dersaadet Polis Okulunun “Yıldız Sarayı” içerisinde kurulduğunu göstermektedir. Anlaşıldığı kadarıyla Corci Efendi, kitabın önsözünü Yıldız'da Dersaadet Polis Mektebinde kaleme almıştır. Corci Efendi ise polis teşkilatından olup, yönetici sınıfından; komiser rütbesindedir.³⁸

Kitabın önsözünden anlaşıldığı üzere polis okulunda okutulan bir fotoğraf kitabı bulunmaktadır. Yalnız kitap, oldukça kısaltılmış bir haldedir. Bu haliyle kitaptan belli bir fayda elde edilememektedir. Kitap bilgileri, öğrenciler tarafından kısa sürede unutulmaktadır. Bu yönüyle mahzurludur ve bu eksiklik giderilmelidir. Kendisinin bu maksatla kitabı kaleme aldığını ifade etmiştir. Kitap incelendiğinde fotoğraf ve fotoğrafçılık hakkında genel ve geçmiş bir bilgiye yer verildiği görülmektedir. Bilimsel anlatımı ilk evvel dikkat çeken hususlardandır. Diğer taraftan fotoğraf makinasının parçaları, fotoğraf çekimi, baskısı, karanlık odası gibi atölye çalışmalarının neler olduğundan bahsetmektedir. Parmak izi ve çalışmaları da eserin büyük bir kısmında yer verilen konulardandır. Suç ve suçlu ile mücadelede ve en önemlisi delilden şüpheli veya sanığa gitmede devrim yaratan parmak izi ve teknik cihazlarla izlerin kaydı polis okullarından itibaren öğretimi günümüz Türkiye'sinde dahi rastlanmayan bir durumdur.

Tam adıyla *“Polis Mektebine Mahsus Resimli Ameli ve Nazari Fenn-i Fotoğrafya”* isimli kitabın alanında ilk olmadığı ve daha öncesinde benzer nitelikte bir fotoğraf kitabının olduğu aşikârdır. Bu kitabın kim ve ne zaman çıkarıldığı hakkında bilgi yoktur. Polis okulunun henüz üç yıldır eğitim hizmeti verdiği dikkate alınır ve Fenn-i Fotoğrafya kitabının 1912'de basıldığı düşünülürse bahsi geçen kitabın, 1909-1912 tarihleri arasında polis mektebinde

³⁵ İbrahim Feridun, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*, Dersaadet: Matbaa-i Hayriye, 1326, 3-4.

³⁶ EGM Arşivi, Cedit No. 3302.

³⁷ Corci, *Fenn-i Fotoğrafya*, Dersaadet: Osmanlı Meziyyet-i İktisadiye Matbaası, 1328, 2.

³⁸ Corci, *Fenn-i Fotoğrafya*, 2.

okutulduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan teknik ve bilimsel yönü ağır; Fenn-i Fotoğrafya kitabı, kolluk mensubu birisi tarafından kaleme alınmasıyla dikkat çekmektedir. Çalışmamızın zaman aralığında kolluk mensupları tarafından kaleme alınan üçüncü kitaptır.

6. Polis Dersleri; Hasan Niyazi

“*Polis Dersleri*” isimli kitap, Dersaadet’te Kasbar Matbaasında 1329 senesinde yani 1913’te Mülkiye Kaymakamlarından Hasan Niyazi Bey tarafından kaleme alınmıştır. Tespit ettiğimize göre ilk defa bir mülkiyeti tarafından polis mesleği hakkında bir kitap kaleme alınmıştır. Kitabın başlığının altında “*Zâbita-i adliye me’ûrları demek olan polisler için kavânîn ve ahlâka, vezâif-i ictimâiyeye, ahkâm-ı meşrutiyete, terbiye ve intizâm-ı askerîye ve polislik vezâifinin aksâm-ı mütenevviasına dâir bilinmesi lâzım gelen en mükemmel ve yeni ma’lûmâtı câm’ olmak üzere suret-i mahsûsada tertîb edilmiştir*”³⁹. yazmaktadır. Kaymakam, polisin daha çok adli teşkilattan sayılması gerektiğine işaret etmiştir. Bu nedenle kitabın kanunlara, polis ahlakına, Meşrutiyet rejimine, askeri intizam ile polisin görev ve sorumlulukları ile işlerinin taksimine dair yazar deyişle en mükemmel ve yeni bilgilere sahip kitap olarak sunumunu yapmıştır.

Kitabın içeriğinden bahsedildikten sonra fihrist bilgisi verilmiştir. Ardından da “*mukaddime*” kısmına geçilmiştir. Önsöz manasındaki mukaddime aynen şöyledir:

“Asâyîş ve intizâmın ve her memleket için her şeyden evvel vücûdu şart olan emniyetin en muhterem alâkadâr ve muhâfızları olmak ve kavânîn-i mevcûdenin (bir kelime okunamadı) hükkâmına bil-fiil çalışmakla mükellef bulunmak gibi pek mühim ve nâzik vezâifin icrâsına polisler me’ûrdur.

Hükûmet kavânîne, kânûnun ve ahkâm-ı cezâiyyenin mevâdd-ı müteallike ve mühimmesine vukûf ile berâber Meşrûtiyet idâre-i kavâidine, polisliğe müteallik vezâif-i umûmiyyesine, ahlâk, (bir kelime okunamadı) beşeriyenin en ehemmiyetli mevâddına, el-hâsıl hakîki bir polis için bilinmesi iktizâ eden şeylere dâir ma’lûmât-ı esâsiye hâsıl etmek polisler için ikdâm-ı vezâifindendir.

İşte âcizleri bu cihetleri nazar-ı i’tibâra alarak ve asr-ı hâzır terakkiyatını da gözeterek ‘Polis Dersleri’ nâmıyla şu risâleyi vücûda getirdim. Muhteviyâtı da fihristinin mütâlaasıyla yek-nazarda anlaşılacaktır.

Ancak polislere aid vezâifin kesriyyetiyle berâber (bir kelime okunamadı) ma’lûm ve bunların bir kıs-ı mühimi tatbikat ve amelîyat ile öğrenileceği gibi bu vezâifin kaffe-i teferrûatıyla bir arada tasnîfindeki imkânsızlıkta derkâr bulunmasına binâen işin daha ziyâde tasrîhini ve teferruatıyla emsâl-i adîdesinin beyânını da polis mektepleri muallimine terk ve tevdi’ ediyorum. Maksadım, bu husûsta tarz-ı umûmîde olmak üzere bir esâs vücûda getirmek sûretiyle vatanıma ve onun te’min-i selâmet ve saâdetine hâdim zâbitaya bir hizmet nâcizâne ifâsıdır. Buna muvaffak oldumsa ne büyük şeref!”⁴⁰

Hasan Niyazi, her memleket için asayiş ve kamu düzeninin her şeyden önce geldiğini, polisin emniyetin muhafızı ve kanun ile kuralların uygulayıcısı olduğunu yazmıştır. Bu uğurda bilfiil çalıştığını, emniyeti sağlamakla mükellef bulunduğunu ve bu nedenle polisin pek mühim bir görev ifa ettiğini dile getirmiştir. Hükümetin kararlarına, kanunların ve ceza kaidelerine vakıf olunması gerektiğini belirtmiştir. Polisin hem hükümetin ve hem de adaletin icra kuvveti olduğuna dikkat çekmiştir. Hakiki bir polis tabiri oldukça dikkat çekicidir. Kanun ve nizamlara sahip, bilgin kimselerin ancak hakiki polis olduğu vurgusu yapılmıştır. Meşrutiyet ile birlikte gerçek manada uygulamaya geçirilen Kanun-i Esasi ve hukuk piramitlerinin bu hakiki polisler ile anlaşılacağı aşikârdır. Polisin bir hukukçuya yakın bilgi birikimine sahip olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu yönleriyle yazar, hakiki polis yetiştirmek ve asrın ilim ve irfanına sahip ileri bir düzeyde ders kitabı meydana getirmek istediğini dile getirmiştir. Bu kitabı kaleme alarak vatanın selameti ve saadeti için mücadele eden polise hizmet etmek istediğini belirtmiştir. Diğer taraftan da polisin görevi gereği saha uygulamaları bulunduğuna ve teorinin sahada tatbikiyle başarılı sonuçlar elde edilebileceğine ve bu nedenle polis mektebi öğrencilerine önemli görev düştüğüne değinmiştir.

³⁹ Hasan Niyazi, *Polis Dersleri*, Dersaadet: Kasbar Matbaası, 1329, 2.

⁴⁰ Hasan Niyazi, *Polis Dersleri*, 5-6.

Kitabın, polis mektebi için hazırlanmış olduğu görülmektedir. Bu zamana değin hukukçu (hâkim, savcı, avukat) kolluk (jandarma ve polis) kimliğine sahip kimselerin yanı sıra bir mülkiyeli tarafından ilk defa polis mesleği hakkında bir kitap kaleme alınmıştır. 1845'ten bu yana polisin askerîden uzak mülkiyeli olduğu vurgusu dikkate alınacak olursa bir mülkiyeli tarafından polis kitabı yazılması oldukça anlamlıdır. Ayrıca polis mektebi dışından birisinin, polis mektebi adına yazmış olduğu bir eser olduğu da akıldan çıkarılmamalıdır. Kitap, 118 sayfa olup henüz transkripsiyonu yapılmamıştır. Polis eğitimi ve Meşrutiyet polisinin yaklaşım tarzını belirleme ve tespit etme bakımından önemli bir kaynak olmalıdır.

7. Mecelle-i Vezâif-i Zâbıtâ; Zeki Bey

Kitap, İstanbul Polis Mektebinde okutulan Kavânîn Dersi notlarından oluşmaktadır. Kanunlar ile uygulanışı hakkındadır. Kitabın iç kapak sayfasında "*Kavânîn ve Tatbîkât Derslerinin Hulâsâlarını Hâvî Ve Vezâif-i Zâbıtaya Müteallik Ma'lûmâtta Bahs ve Evrâk-ı Adliye Nümûnelerini Muhtevîdir.*" yazmaktadır. Polis görev ve sorumluluklarından bahsedildiği üzere ayrıca adlî yazışma örneklerine yer verildiğinin kaydı düşülmüştür. Kitabın müellifi yani yazarı kısmında "*İstanbul Polis Mektebi Müdürü Ve Sâbika-i Kavânîn ve Tatbîkât Muallimi Mekteb-i Hukuk Me'zûnlarından Zeki*" yazılmıştır. Kitabın yazarı, hukukçu kimliği ile öne çıkan Zeki Bey'dir.⁴¹ Kendisi Hukuk Mektebi mezunudur.⁴² Müdürlük görevinden önce aynı okulda Kavânîn ve Tatbîkât Dersi öğretmenliği yapmıştır. Bu unvanla *Polis Mecmuasının* 1 Ağustos 1329/1913 tarihli sayısında "*Polis Hakkında Ma'lûmât-ı Umûmiye ve Polis Nizamnâmesi*" adlı bir yazı kaleme aldığı görülmektedir.⁴³ Anlaşıldığı üzere Zeki Bey hukukçu kimliği ile yazı yazmaya meyilli bir şahsiyettir.

Mecelle-i Vezâif-i Zâbıtânın basım yılı 1330 yani 1914 senesidir.⁴⁴ Sene itibarıyla anlaşılmaktadır ki Zeki Bey İstanbul Polis Okulu Müdürüdür. Bu göreve 9 Kanun-ı sani 1329 (1924) tarihinde atanmış ve 1 Mayıs 1330 (1924) tarihine kadar buradaki görevini sürdürmüştür.⁴⁵ Polis okulunda muallim iken müdürlüğe getirildiği aşikârdır. Polis okulu yönetiminde gerek çekirdekten gelme ve gerekse hukukçu bir kişinin idarenin başına gelmiş olması takdire şayandır. Bu usulün uzunca yıllar uygulanması halinde Türk polis teşkilatı tarihinde nasıl sonuçlar doğurabileceği ve Türk polisinin hukuk kimliği ile hukuk devletine meyli ölçüsü tartışılmalıdır.

Kitabın 1914 baskısı, ikinci baskısıdır. İstanbul'da Ahmet Kâmil Matbaasında basılmıştır. Zeki Bey, kitabın önsözünü 12 Nisan 1330 yani 25 Nisan 1914 tarihinde yazmıştır. "*İfâde-i Mahsûsa*" adlı önsözü aynen şöyledir:

"Dersaadet Polis Mektebinde Kavânîn Muallimi bulunduğum zamân talebeye teshîlât olmak üzere takrîrler hülâsasından mürekkeb olmak ve ders programına muvâfık bulunmak şartıyla tab' ve neşr eylediğim 'Kavânîn' nâm eserin gerek kavânîn nizâmâtta vukûa gelen tebeddülât ve gerek ders programında icrâ edilen tahavvülât hasebiyle yeniden tab' ve neşri lâzım gelmiş olmağla mezkûr eserin programa muvâfık ve polis efendilerin müktesebât ve meslekiyelerine kâfi gelecek derecede ta'dîl ve ıslâh edilmek sûretiyle ikinci defa olarak ve 'Mecelle-i Vezâif-i Zâbıtâ' unvânı verilerek tab' ve neşrine cür'et kılındı."⁴⁶

Zeki Bey bu kitabın öğrencilere kolaylık olması hasebiyle özet şeklindeki ders notlarından meydana getirildiğini ifade etmiştir. Kitabın ilk baskısını, kavânîn muallimi olduğu sırada yapıldığını ve şimdiki ikinci baskısının ise gerek kanun değişikliklerinin ve gerekse dersin, ders programı içeriğine uyumlu hale getirilmesinin bir sonucu olarak yapıldığını ifade etmiştir. Kitapta hukukî konular ile polisin bağlantısı ve ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Örnek olay çalışmasına gidilmiştir.

II. Meşrutiyet'te polis kitaplarının, polis mektebine mahsus olarak ve alanında uzman kişilerce çıkarıldığı görülmektedir. Kitap yazarlarının ekseriyeti polis okulu öğreticilerindedir. Bu öğreticilerin büyük çoğunluğu ders notlarından kitap çalışmalarına yönelmişlerdir. Bazıları ise daha önce yayımlanmış, yabancı eserlerden tercüme etmek suretiyle eserlerini ortaya koymuşlardır. Bazı kitapların ise kanun değişiklikleri nedeniyle birkaç defa okul idaresince yeniden basıldığı görülmektedir. Bu manada II. Meşrutiyet ortamında ve Umumî Harb'e kadar geçen sürede Osmanlı yönetiminin asrın gereklerine ve zamanın koşullarına göre polis eğitimini sağlamaya

⁴¹ Zeki Bey, *Mecelle-i Vezâif-i Zâbıtâ*, 2. Baskı, Dersaadet: Ahmet Kâmil Matbaası, 1330, 1.

⁴² İbrahim Yılmaz, "Osmanlı Polis Okulları: Eğitim", *SÜTAD*, Güz 2015; (38): 103-130.

⁴³ Zeki Bey, "Polis Hakkında Ma'lûmât-ı Umûmiye ve Polis Nizamnâmesi", *Polis Mecmuası*, Sy.2, 1 Ağustos 1329 (1913), 26.

⁴⁴ Zeki Bey, *Mecelle-i Vezâif-i Zâbıtâ*, 1.

⁴⁵ "Dersaadet Polis Mektebinin Yeni Bir Muvaffakiyeti", *Polis Mecmuası*, Sy.124, 1 Nisan 1336 (1920), 424,

⁴⁶ Zeki Bey, *Mecelle-i Vezâif-i Zâbıtâ*, 1.

çalıştığı söylenebilmektedir. Ancak 1914 sonrası Umumî Harb'in patlak vermesi ve savaş koşulları nedeniyle başta İstanbul olmak üzere tüm yurttaki polis okulları kapatılmıştır. Bu nedendir ki polis kitabı basımı sekteye uğramıştır. Mütareke Dönemi'ne girildiğinde İstanbul'da polis mektebinin yeniden açılması ve eğitime başlamasıyla polis kitap basımında ciddi sayıda artış görülecektir.

8. Rehnûmâ-i Zâbita; Mustafa Galip Bey

Mütareke Dönemi yıllarında⁴⁷, 1919 Ağustos ayının başında, işgal altında İstanbul'da polis mektebi yeniden eğitime açılmıştır. Açılış tören eşliğinde gerçekleşmiş ve törende daha önce isminden bahsettiğimiz İbrahim Feridun Bey tarafından polisin toplumsal hayattaki yeri ve önemine dair bir konuşma yapılmıştır. Bu dönemde mektep, 70 kişilik bir kontenjan ile birlikte üç aylık tahsil devresine başlamıştır. İşgalin neticesi olmalıdır ki İngiliz polislerinden Mr. Bayçılar da mektep öğretmenleri arasında yerini almıştır.⁴⁸

Sabah gazetesinin ifadesiyle “mütarekeyi müteakip ahiren (son olarak) küşad olunan (açılan)” İstanbul Polis Mektebi Müdürü Mustafa Galip Bey'dir.⁴⁹ Kendisi Beyrut ve Dersaadet Polis Mektepleri'nde uzun yıllar öğreticilik ve müdürlük görevleri üstlenmiştir.⁵⁰ İstanbul Polis Mektebi Müdürlüğüne ise 1 Mayıs 1330 (1914) tarihinde getirilmiştir.⁵¹ Anlaşıyor ki Mütareke Dönemi'ne kadar bu görevini sürdürmüştür. Galip Bey aynı zamanda mektebin terbiye-i meslekiye muallimidir. Bu doğrultuda Rehnûmâ-i Zabita kitabını hazırlamış ve 1920 senesi İstanbul'unda Mahmut Bey Matbaasında bastırılmıştır. Kitabın polisliğe dair sosyal ve tarih alanlarına yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin polisin tarihi ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

“Bizde esâslı polis teşkilâtı Cennetmekân Sultan Mecîd Hân Hazretleri zemânında Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu'ndan sonra başlar. Evvelce Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine merbût olmak üzere Zabtiyye Nezâreti ve maiyyetinde İstanbul Polis Müdüriyyeti bulunuyordu. Meşrûtiyyet'ten sonra Zabtiyye Nezâreti teşkilâtı lağv edilerek Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyyeti ihdâs edilmiş ve bir müddet sonra Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine merbût olmak üzere İstanbul Polis Müdüriyyet-i Umûmiyyesi teşkilâtı yapılmıştır. İstanbul Polis Müdüriyyet-i Umûmiyyesi teşkilâtınca Müdüriyyet-i Umûmiyyeye merbût yirmi dokuz merkez me'mûrluğu ile Büyük Ada, Haydarpaşa, Beykoz, Makriköy, müteferrika komiserlikleri ihdâs edilerek İstanbul'un âsâyiş ve inzibâtı taht-ı te'mîne alınarak bir şebeke-i inzibâtıyye teşkil edilmiştir.”⁵²

Esaslı polis teşkilatından kastı, Batı tarzı polis adıyla anılan kolluk birimi olmalıdır. 1839 Tanzimat Fermanı'na atıf yaparak, polisin hukuk devleti atılımı doğrultusunda ortaya çıkan bir kuruluş olduğunu vurgulamıştır. Ardından bu kuruluşun 1920'lere kadar merkez teşkilatı içerisinde geçirmiş olduğu evrelerden bahsetmiştir. Diğer taraftan polisin tertip, düzen ve görevlerine değindikten sonra İstanbul'da ne kadar cadde, sokak, han, otel, otomobil, kamyon yani sosyal hayata dair isim varsa hepsini bir katalogta toplamış ve kitabında yer vermiştir. Özellikle bu adres kataloğu, işgal dönemi İstanbul'u merak edenler için son derece kayda değer bir çalışmadır.

Polis Mecmuası Müdürü Florinalı Nazım Bey, kitabın basımından haberdar olunca kendi köşesinde kitabın tanıtımını yapmıştır. Bu kitabın muhteviyatının, polisiye işleriyle alakadar olanların ve bilhassa polis mesleğine yeni girenlerin ve ayrıca polis mektebine giremeyip, eğitim almadan göreve başlayanlar için son derece faydalı olduğunu belirtmiştir. Bu kimselerin çok kısa bir sürede bu kitabı almak isteyeceklerini ifade etmiştir. Kitabın aşağıdaki fihristi bilgilerini vererek kitabın içeriğini tanıtmıştır:

“Polisin târifçesi, polisin resmi kıyâfeti,⁵³ kalpak, ceket yakası, yazlık ceket, pantolon, kaput, potin ve çizme, apolet, bel kayışı ve meç, kılıç, resmi apolet, yağmurluk, brownik tabancası, tabanca bakımı, tabancanın temizliği, temizlik kaideleri, nâmlû içinin temizliği, nâmlû içindeki pasların temizliği, tabancanın diğer kısımlarının temizliği, ateş almayan fişekler, atış ta'lîmi, nîşân tertibâtı ve nîşân almak, esâs vaz'iyeti, resmî ta'zîm, dururken, yürürken ve i'fâ edileceği zaman resmî

⁴⁷ Mütareke Dönemi İstanbul polisinin vaziyeti için ayrıca bkz. Yücel Yiğit, *İstanbul Polis Müdürü Halil Nedim Aşuroğlu'nun Kaleminden Mütareke İstanbul'u* Türk Polis Tarihinin Kökenleri, Edt. Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, 516; Eyüp Şahin, *Mütareke Döneminde İstanbul Polisi*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2016.

⁴⁸ *Polis Mecmuası*, 1 Eylül 1335,331.

⁴⁹ *Sabah*, 1 Teşrinisani 1335, 3.

⁵⁰ Mustafa Galip (Baysanlı) hakkında daha geniş bilgi için ayrıca bkz. Yücel Yiğit ve Yasin Özdemir, *Fahişeler Hayatı ve Redâet- Ahlakıyye*, İstanbul, 2021.

⁵¹ “Dersaadet Polis Mektebinin Yeni Bir Muvaffakiyeti”, *Polis Mecmuası*, Sy.124, 1 Nisan 1336 (1920), 424,

⁵² Mustafa Galip, *Rehnuma-i Zabita*, 2-5.

⁵³ *Polis Mecmuası*, Sy.129, Y.7, 391, 1 Eylül 1336 (1920).

ta'zîm, polis me'mûrlarının me'zûniyeti, nezâket, astın üstüne karşı davranışları, merkeze yeni gelen hakkında yapılacak muamele, nöbet, nokta, devriyeye, polisin noktada vazifesi, devriye, gece devriyesi, nokta ve devriyede yasak olan durumlar, polis memuru hangi vasıflara sahip olmalıdır, polisin ahali ile teması, şikâyet, dilekçe, yangınlarda alınacak tedbirler, polisin büyük merfîsim ve alâylarda alacağı önlemler, cenâze alayları, ihtilal, cânîlerin rûh halleri, suçluların rûh hâlleri, serseriler, şüpheli bir şahsın yakalanması ve adliyeye sevki, polis me'mûrlarının silâh kullanabileceği hâller, hırsızlar ve kullandıkları alet ve gereçler, kasa hırsızları, karmanyolacılar, yankesiciler, hâne hırsızları, pencereden giren hırsızlar, dolandırıcılık, tavgılar, tırnakçılar, mantarcılar, tehditçiler, kumârhâneler, hamâmlar, meyhâneler, fâhişeler, umûmhâneler, kalpazanlık, esrâr kahveleri, hân ve oteller, tiyatro ve balolar, İstanbul, Beyoğlu, Boğaziçi, Kadıköy, Adalar, Kartal'a kadar tüm sokaklar ve câddelerin isimleri, apartmanlar, oteller, hânlar, hamâmların bulunduğu sokak, câdde ve merkezlerin esâmisi, resmî dâireler, fabrikalar, gazinolar, hastahâneler, otomobiller, kamyonlar, garajlar, otomobillerin kaç beygir kuvvetinde olduğu, kimlerin mâlî bulunduğunu ve bunların buldukları mahalleri alfâbetik sırayla vermiştir."⁵⁴

Florinalı Nazım Bey *"eserde gördüğümüz başlıca noksanlıklar"* başlığı altında kitabın içeriği hakkında *"fihristinin"* olmadığını, kitabın sonunda *"hata ve sevap cetveline"* yer verilmediğini yazmıştır. Diğer taraftan kitabın çıkarılması için fiyat konusunda yapılan büyük fedakârlığın bilinmesine rağmen masraf konusunda bilgilendirme yapılmamasını eksiklik olarak kayda geçmiştir. Son olarak *"Umûr-ı zâbitamıza rehber-i vezâif olabilecek nâfi (yararlı) bir te'lîf vücûda getirmesinden dolayı Galip Bey'i hassâten şayân-ı takdîr tebrîk ederiz."*⁵⁵ diyerek kitabın, polis teşkilatına yararlı bir eser olmakla polise rehberlik edeceğini ifade etmiştir. Ardından konuyu Mustafa Galip Bey'e getirerek kendisini tebrik etmiştir.

Florinalı Nazım Bey, 1919 senesinde Polis Mecmuası Müdürü olarak İstanbul Polis Mektebi Müdürü Mustafa Galip Bey ile bir araya gelmiş ve okul ve polis eğitimi hakkında görüş alışverişi yapmışlardır.⁵⁶ Ancak kitap hakkında eleştirilerini sıralamaktan çekinmemiştir. Resmi kaynaklarla basımı yapılan bir kitabın şekil ve usul esaslarına göre daha ciddi hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Kitap basım maliyetinin verilmemesini şiddetle tenkit etmiştir. Özellikle mütareke koşullarında mali kaynakların yetersizliğinin hat seviyede olduğu yıllarda maliyet sorgusu son derece önemlidir.

9. Musattah Kroki Ve Plan Dersleri; Bedri Bey

Mütareke Dönemi'nde çıkarılan kitaplardan bir diğeri ise *"Musattah Kroki Ve Plan Dersleri"* isimli çalışmadır. Kitabın muharriri (yazarı) Bedri Bey'dir⁵⁷ ve kendisi için kitabın iç sayfasında *"Dersaadet Polis Mektebi Dâhiliye Müdürü Ve Kroki Muallimi Mülâzım-ı Evvel Bedri"* kaydı yazmaktadır. Yine kitabın iç sayfasında eserin *"Polis Mektebine Mahsus"* olduğu kaydına yer verilmiştir.⁵⁸ Bedri Bey, polis okulu idari heyetinden olup ve aynı zamanda okulun kroki muallimidir. Kitabı, İstanbul'da Cihan Matbaasında 1337 (1921) tarihinde polis mektebinde okutulan Kroki Dersi için bastırılmıştır. Yazar, kitabın girişinde önsöz yerine *"Me'mûrîn-i Zâbitaya Krokinin Lüzûm ve Fâidesi"* başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Yazı aynen şöyledir:

"Me'mûrîn-i zâbita esnâ-yı tahkîkât ve tedkîkâtta vukûâtın mahall-i cereyânı olan mîntika ve binâların şekil ve tarzı ve taksîmât ve ib'âdı hakkında ekseriyetle tasvîr ve ta'rîf ahvâle mecbûr olurlar ki tanzim edecekleri zabt varakalarına veyâ rapor veyâhût diğeri evrâk-ı müteferri'sine mahall-i vak'anın vüs'ati ve teferruatının kesreti nisbetinde satırlar ve sahîfeler dolusu ibâreler ilâvesine ihtiyâç görür. Muhâtabı kırâet ve mütâlaa esnâsında sui telakki ve tefehûme ducâr etmemek üzere ta'rîf ve tasvîri hâvî yazılacak yazıların tertîb ve tanzîminde tesâdüf edilecek müşkilât ve izâe edilecek kıymetli zamânlara acılamakla berâber mütâlaa edecek zâtın bu i'bâreleri okumak sâyesinde mahall-i vak'ayı tasavvur ve hey'et-i umûmiyyesini zihninde tecessüm ettirebilmesi için ne derecede i'mâl fikr etmesi lâzım geleceğini düşünmek icâb eder.

Gerek tahrîr ve gerek mütâlaa esnâsında ihtiyâr edilecek dikkat ve i'tinâlara rağmen meşgûliyetin kesreti, vukûâtın sür'atle ta'kîb edilerek safahât-ı günâ günün tevâli ettirilmesi, efkârın vukuat-ı mütenevvia ile meşbû' bulunması, zihnin ba'zı nukâta saplanarak diğeriyle ehemmiyet verilmemesi gibi bir takım maddî ve ma'nevî müesserât dolayısıyla (bir kelime okunamadı)

⁵⁴ *Polis Mecmuası*, Sy.129, Y.7, 1 Eylül 1336 (1920), 392,

⁵⁵ *Polis Mecmuası*, Sy.130, Y.7, 1 Teşrin-i evvel 1336 (1920), 408.

⁵⁶ *Polis Mecmuası*, 1 Kanunievvel 1335, 370-371.

⁵⁷ Bedri Bey, Galatasaray Lisesi mezunudur. Ardından Hukuk Mektebini bitirmiştir. İstanbul'da Galatasaray Lisesi dâhil olmak üzere birçok okulda öğretmenlik yapmıştır. <https://www.gsl.gsu.edu.tr> (07.10.2021)

⁵⁸ Bedri Bey, *Musattah Kroki ve Plan Dersleri*, İstanbul: Cihan Matbaası, 1327, 1-4.

edilecek hatâların mütâlaade ma'rûz kalacak sûi telakkilerin zuhûrî muhtemeldir. Binâenaleyh küçük bir yanlışlığın te'sîriyle ba'zı hakâyıkın veyâhût maksad-ı asliyenin zıyâına meydân vermemek için – Adliye Nezâretinin vâki' olan emr-i ta'mîmi vechle – bu bâbda tanzîm edilecek evrâka mahall-i vak'ayı musavver bir kıt'a krokinin rabt edilmesi müceb-i muhassenâdır.”

Bedri Bey ardından krokinin türlerinden bahsetmek üzere çalışmasına devam etmiştir. Kitabın iç kapak sayfasında biri Osmanlıca ve diğeri Latin alfabesiyle yazılı notlar bulunmaktadır. Bunlardan Osmanlıca olanı 24 Mart 327 tarihli olup Bedri Bey imzalıdır. Yazıda “*Polis Kumandanı İzzetlü Kemal Beyefendi Hazretlerine arz ve takdim olunur.*” denilmiştir. Anlaşıldığı üzere Bedri Bey bu kitabı, 1921 senesinde Kemal Bey'e takdim etmiştir. Diğer Latin alfabesiyle yazılan notta “Eniştem Kocaeli Mebusu merhum Kemal Olpak'a hediye edilmiş olan bu kitap, onun hatırası için İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Seminerine vakfedilmiştir.” yazılmıştır. Yazının altına 22 Ekim 1943 tarihi kaydı düşülmüştür. Kitabı vakfeden ise Ceza Hukuku ve Usulü Ordinaryus Profösörü Tahir Taner Bey'dir.⁵⁹ Kitabı, Tahir Taner'in eniştesi, Polis Kumandanı Kemal (Olpak) Bey'e⁶⁰ takdim eden kişi Bedri Bey'dir. Sade bir ifadeyle “*Musattah Kroki ve Plan Dersleri*” isimli kitap Bedri Bey tarafından Polis Kumandanı Kemal Bey'e takdim edilmiştir. Kemal Bey ise bu kitabı akrabası olan Ord. Prof. Tahir Taner'e vermiş olmalıdır. Tahir Taner ise bu kitabı, 1943 senesinde İstanbul Hukuk Fakültesine vakfetmiştir.

Kroki ve Plan Dersine II. Meşrutiyet polis okulları ders programlarına rastlanmaz iken⁶¹ Mütareke Dönemi şartlarında açılan İstanbul Polis Okulu'nun dersleri arasında yerini almıştır. Parmak izi, fotoğraf, daktiloskopi gibi derslerin yanına plan ve kroki ilmine ait derslerin eklenmesi Türk polisinin asrın ve sürekli gelişen gündelik hayatın hızına uyum sağlamaya çalıştığıın işaretidir. Teknik polis eğitiminin artık adli ve idari polis eğitimleri kadar önemli hale geldiği anlaşılmaktadır.

10. Nizâmât-ı Umûmiye-i Zâbita; Mustafa Galip Bey

Mütareke Dönemi'nde İstanbul Polis Mektebi Müdürü Mustafa Galip Bey'in kaleme aldığı kitaplardan bir diğeri ise 1337/1921 tarihli ikinci baskılı Nizâmât-ı Umûmiye-i Zâbita isimli kitaptır. Bu kitap, İstanbul'da Mahmut Bey Matbaasında basılmıştır.⁶² Çalışmamızda yer verdiğimiz yazara ait Rehnûmâ-i Zabita ve Nizâmât-ı Umûmiye-i Zâbita isimli çalışmalarının dışında 1326 (1910) basımlı İstifadeli ve Eğlenceli Musavver Seyahatname-i Harikulâde Ravayvay Adası, Hizmet-i Fiiliyye ve Rütbe-i Meslekiye, Brawning Tabancası ve Fahişeler Hayatı ve Redaet-i Ahlakiyye isimli kitap çalışmaları da mevcuttur.⁶³ Kendisinin onca yıl polis okullarında çalışmış olması kolluğa dair kitap kaleme almasını kolaylaştırmış olmalıdır.

1921 senesinde Nizâmât-ı Umûmiye-i Zâbita isimli kitap yayımlanır yayımlanmaz *Polis Mecmuası* Müdürü Florinalı Nazım Bey, kitabın çok daha fazla okuyucuya ulaşması ve tanıtımı için mecmuadaki köşesinde tanıtımını yapmıştır. Kitabın önce fihristi bilgilerine yer vermiştir. Ardından eleştirisine başlamış ve konuların güncel olmadığından bahisle bunun sorumlusunun Galip Bey olduğunu ifade etmiştir. Muhakkak surette mevzuat açısından geniş bir alan taraması ile güncellemenin zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Bunu Galip Bey'den beklediğini ve üstesinden geleceğini belirtmiştir.⁶⁴ Florinalı yazısının sonunda “*Bu mütâlaât ve i'kâzâtımıza nazaran eser-i mezkurî, her türlü hatâyattan azâde ve polis için kabl-i tenvîr ve istifâde bir rehber-i mu'teber hâline ifrâğ etmek câ'm' kitâb Galip Bey'in kemâl-i ehemmiyetle sarf edeceği himmete kalıyor.*”⁶⁵ demiştir. Kısacası kitabın hatalarından arındırılarak yeniden hazırlanmasını istemiştir.

Florinalı Nazım Bey için öncelikle polisin aydınlatılmasına yarar bir eser olması gerektiğidir. Çoğu yazısında da geçtiği üzere polis ilmi bakımından piyasadaki kitap sayısı yetersizdir. Polis mensuplarına kılavuz olacak ve onların özellikle adli konularda aydınlanmasına katkı sunacak, kanun adamı olmaları hasebiyle kanunları öğrenmesini sağlayacak olan kitap sayısının yetersiz oluşu başlıca mesleki sorunlardan birisidir. Böyle olmakla birlikte hali hazırda çıkarılan kitaplarında güncel olmamasının kabul edilemez olduğunu vurgulamak istemiştir. Polis kaynakları yetersiz iken bir de güncel konu ve kanun maddelerini içermeyen çalışmaların teşkilata zarar

⁵⁹ Bedri Bey, *Musattah Kroki ve Plan Dersleri*, 1-4.

⁶⁰ <https://www.tbmm.gov.tr>. TBMM-Albümü- Erişim 07.12.2021.

⁶¹ Şahin, *1907'den 200'e Polis Okulları*, 16-30.

⁶² Mustafa Galip, *Nizâmât-ı Umûmiye-i Zâbita*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1337, 2.

⁶³ Yücel Yiğit ve Yasin Özdemir, *Fahişeler Hayatı ve Redâet- Ahlakiyye*, 23.

⁶⁴ *Polis Mecmuası*, Sy.144, Y.8, 1 Kanun-i evvel 1337 (1921), 701-704.

⁶⁵ *Polis Mecmuası*, Sy.146, Y.9, 1 Şubat 1338 (1922), 733-736.

vermekten başka bir işe yaramayacağını anlatmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda İstanbul Polis Mektebi Müdürü Galip Bey'e seslenerek uyarılarını dikkate almasını ve bu yöndeki hatasını düzeltmesini istemiştir.

11. Haşiyeli Polis Nizamnâmeleri; Hüseyin Hüsnü Efendi

Haşiyeye açıklama manasındadır ve belli başlı konular, 1907 ile 1913 Polis Kanunları kıyaslanarak çalışma oluşturulmuştur. Çalışmanın sahibi, Hüseyin Hüsnü Efendi'dir. Kitabın 1921 ile 1925 baskıları mevcuttur. İstanbul'da 1921 senesinde Kader Matbaasında basılı kitabın iç kapak sayfası üzerinde "*Polis Nizamnâmesinin 2 Mayıs, 4 Teşrin-i sani 329 (1913) târîhli iki kitabıyla kâffe-i ta'dilât ve müzeyyelâtını, mukarrerât ve evâmîr-i umumiyye hulâsalarını muhtevi ve 4 Ağustos 323 (1907) târîhli Polis Nizamnâmesinin muhafâza-i mer'iyet eden fusul ve mevâdîyle mütemmemât-ı sâireyi câmi'dir.*"⁶⁶ yazılmıştır. Bir nevi kitabın maksadı açıklanmıştır.

Kitabı hazırlayan Hüseyin Hüsnü Efendi emniyetçi kimliğe sahiptir. Eski Hüdavendigâr Polis Müdürü olarak ünlenmiştir. Mütareke Dönemi'nde kaleme almış olduğu bu çalışmasıyla Polis Mecmuası Müdürü Florinalı Nazım Bey'in dikkatini çekmiştir. Nazım Bey, kitabın duyurusu ile tanıtımını mecmuadaki köşesinde yapmıştır. Hüsnü Bey bu çalışmasıyla Türk Polis Teşkilatının tutacağı yol ve uygulayacağı hükümleri gösteren tüzük veya statüleri dipnot ile açıklamıştır. Özellikle 1913 tarihli Polis Nizamnamesi/Tüzüğü'nün eksik kalan yanlarına dikkat çekmiş ve bu eksiklikleri doldurmak için 1907 Polis Tüzüğü'ne başvurulduğu uyarısında bulunmuştur.

Florinalı Nazım Bey, 1911 senesinden itibaren Polis Tüzüğü hazırlıkları yapıldığını, nihayetinde 2 Mayıs 1329 (15 Mayıs 1913) tarihli Birinci Kitap hazırlandığını ifade etmiştir. Birinci Kitap'ta "*polisin teşkilatıyla gelişimi ve mesleğe personel seçimi, ödül ve ceza, levazım*" konularının yer aldığını belirtmiştir. Diğer taraftan "*merkezler ile karakolların teşkilat yapısı ve görevleri, mesleki terbiye kuralları ve polis yetkilerine*" dair İkinci Kitabı'n da 4 Teşrin-i sani 1329 (17 Kasım 1913) tarihinde hazırlandığını yazmıştır. Ardından her iki kitabın da teşkilat içerisinde ve uygulamalarında birlik ve beraberlik bakımından yeterli tesiri yapamadığından bahsetmiştir. Her iki kitabın da polis tüm görevlerini içermediğini belirtmiştir. Bunun neticesinde doğal olarak 4 Ağustos 1323 (17 Ağustos 1907) tarihli polis tüzüğünün, idari ve adli polis görevlerini ihtiva eden maddelerinin halen kullanılmakta olduğunu ifade etmiştir.

Kendi ifadesiyle "*Zabita (polis) âleminin kıymetkâr ve tecrübekâr bir siması*" olarak nitelendirdiği eski Polis Müdürü Hüsnü Bey tarafından her iki tüzüğün açıklanarak kaleme aldığı "*Haşiyeli Polis Nizamnâmesi*" adlı çalışmayı bu açıdan faydalı görmüş ve köşesinden okuyucularına duyurmuştur. Özellikle anlaşılması zor ve açıklama gereken maddelere dipnot koyulması kendisini oldukça memnun etmiştir. Haşiyeli Polis Nizamnâmesinde Çarşı, Mahalle ve Köy Bekçilerinin suçla mücadeledeki fonksiyonu ile ilgili olarak Hüsnü Bey, 1907 tarihli Polis Tüzüğü'nün 60. Maddesi'ne yer vermiş ve şunları yazmıştır:

"Mahalle ve çarşı ve köy bekçileri bir fiilin vukû'una meydân vermemek ve cürm-i meşhûd vukû'unda fâilini derdest ve asâr-ı cürmü muhafâza etmek vezâifeleriyle mükellef oldukları cihetle hîn-i intihâblarında hüsn-i sîret ve ahlâk ashâbından olmalarına i'tinâ ve dikkatle berâber bunların gece ve gündüz hüsn-i ifâ-i vazîfe etmeleri emrinde polis komiser ve komiser muavini ve polis me'mûrları tarafından aled-devâm nezâret olunacak ve inzibâta taalluk edecek ahvâlden dolayı mahsûsât ve mesmûât ve meşhûdât vak'alarını daimâ merkez veya mevki komiserlerine haber vermeleri ve her bir husûsât-ı zâbitada muavenet ve teshîlât-ı lâzimeyi icrâ etmeleri için bekçiler mecbûr tutulacak vezâif-i mezkûrenin ifâsında kusuru görülen bekçiler birincisinde tenbîh ve ihtâr ve ikincisinde tekdîr ve üçüncüsünde derhâl bekçilikten ihrâç edilecektir."⁶⁷

Hüsnü Bey bu maddede temas edilen çarşı ve mahalle bekçilerine ait kanundan bahs ile polis için manasını özetle şu şekilde yorumlamıştır: Çarşı ve mahalle bekçileri hakkındaki kanun ki Düstur 2. Tertip 6. Cilt 712. sayfasındadır, der ki şehir ve kasabalarda çarşı ve mahalleler için bekçi istihdamı mecburdur. Bekçiliğe tayin edilecekler 25 yaşından aşağı ve 60 yaşından yukarı olmayacaktır. Cinayet veya mahall-i namus ve iffet suçları ile mahkûm edilmemiş ve ayrıca kötü hal ve hareketleri bulunmayacaktır. Bekçilerin memuriyeti Dersaadet'te Polis Müdür Umumisi ve taşrada mahallin en büyük mülkiye memuru tarafından tasdik edilmek üzere seçilmeleri ve bunlara verilecek ücretin belirlenmesi o yerin İdare Meclisi tarafından karara alınır. Bekçi ücretini vermeyenler hakkında Tahsil-i Emval Kanunu hükümleri tatbik olunur. Çarşı ve mahalle bekçileri, polis idarelerinin gözetimi

⁶⁶ Hüseyin Hüsnü, *Haşiyeli Polis Nizamnâmeleri*, İstanbul: Kader Matbaası, 1337, 2.

⁶⁷ *Polis Mecmuası*, Sy. 142, Y.8, 1 Teşrin-i evvel 1337 (1921), 669-670.

altındadır, adli ve idari polisiye işlerinde polise yardım etmekle sorumludurlar. Bu tarz görev sırasında polisin sahip olduğu yetkilere sahiptir.⁶⁸

1907 Polis Tüzüğü'nün 125. Maddesi'nde polisin, bir mahalde salgın ve bulaşıcı hastalığın meydana gelmesi halindeki görevlerinin ne olduğu hakkında da bilgilendirilmeye gidilmiştir. Bulaş veya salgından bir şekilde haberdar olunmasıyla derhal ilgililere haber verilmesi ve görevlilerin gelmesine kadar o yerde gerekli güvenlik tedbirleri alarak bulaşın yayılmasını önlemesi gerektiğini söylemiştir. Kolera, veba, lekeli humma, karahumma, çiçek, kuşpalazı, bulaşık beyn humması, kanlı basur, kuduz, lohusa humması hastalıklarından herhangi biri meydana çıkar veyahut bu hastalıklardan birinin tesiriyle vefat olur ise ya da zehirlenme ve veremden biri ölür ise derhal en yakın polis merkezine bildirilmesi gerektiği hususuna değinmiştir.⁶⁹

1907 Polis Tüzüğü'nün 127. Maddesi'nde özetle *"Bir mahalde lüzûmundan fazla petrol ve neft ve ispiro vb maddenin tutuştuğu polisçe itfaiyeye haber verilir ve o yerde güvenlik tedbirleri alınır."* ifadesine de açıklama yapmıştır. Özellikle *"lüzûmundan fazla"* ibaresinin maddenin miktarı konusunda açıklayıcı olmadığını belirtmiştir. Ancak *"Dükkânlarda altı sandıktan fazla gaz ve üç kantarı aşkın ispiro görüldüğü hâlde fazlası bir güne ihtâr-ı resmîye ha'cet kalmaksızın zabt ve müsâdere ve isimlerinin belediyeye yazdırılacağı, gazların korunma usûlü hakkında 2 Eylül 297 (14 Eylül 1881) târîhli karârnamenin 30. ve gaz ve ispiro ambarlarına dair 20 Haziran 304 (2 Temmuz 1888) târîhli ta'lîmâtın 2 ve 5. Mâddeleri"* gereğinin yapılmasının doğru olacağını bildirmiştir.

Florinalı Nazım Bey, Hüsnü Bey'in yapmış olduğu dipnotlu açıklamaların, polisin aydınlanması ve bilgilendirilmesi bakımından kıymetli ve paha biçilemez olduğunu söylemiştir. Her meslek erbabının teoride ve uygulamada bir takım yanlışlıklar yapabileceğini, bunun son derece doğal olduğunu ancak bu tür yanlışlıklardan, rehber niteliğinde çalışmalar ile kurtulabileceklerini yazmıştır. Hüsnü Bey'in yapmış olduğu çalışmanın polis teşkilatı mensupları için bir rehber niteliği taşıdığını savunmuştur. Çalışmanın son derece faydalı olduğunu ve muhakkak surette her bir polisin bu eserden istifade etmesi gerektiğini kaleme almıştır. Yazısına *"Hüsnü Bey, şu muvaffakiyetinden dolayı bilhassa müstahak-ı tebrîk ve takdirdir."*⁷⁰ sözleriyle sonlandırarak şahsını tebrik etmiştir.

12. Polisin Tahkîkât ve Muhâkemâtı; Hüseyin Hüsnü Bey

Eski Polis Müdürü Hüseyin Hüsnü Bey tarafından kaleme alınan bir başka polise ait eser ise *"Polisin Tahkîkât-ı ve Muhâkemâtı"* isimli kitaptır. Kitap, 1337 yani 1921 senesinde İstanbul'da Kader Matbaasında basılmıştır.⁷¹ Floinalı Nazım Bey, Polis Mecmuası 149. sayısında bu kitabı değerlendirmiş ve tanıtmıştır. Eser, 50-60 sayfa aralığında olup, memur suçları ve soruşturması hakkındadır. Yazısına eserin, birkaç ay evvel eski Hüdavendigar Polis Müdürü Hüseyin Hüsnü Bey tarafından yayımlandığını ifade etmiştir.⁷² Polis Mecmuasındaki bir yazıdan anlaşıldığı üzere Hüseyin Hüsnü Efendi 1915 senesinde son olarak Diyarbakır Vilayeti Polis Müdürlüğü görevinden iken emekli olmuştur.⁷³

Florinalı Nazım Bey, eseri incelediğinde üç kısma ayırmıştır. Birinci kısım, meslek terbiye kuralları ve iç düzen, memuriyet sıfatının gerektirdiği hareketlerin neler olduğu hakkındadır. İkinci kısım, görev kaynaklı işlenen suçlara konu edinen eylemlerle alakalıdır. Üçüncü kısım ise görev kaynaklı olmayan memurun karıştığı suçlarla ilgilidir. Ayrıca hukuka aykırı davranışlarından ötürü polis mensuplarına verilecek idari yaptırımların neler olduğuna değinmiştir. Bunlardan *"tenbih"* yani ihtar veya uyarı manasındaki cezaya yer verilmiş ve bunun daha çok birinci kısım ile alakalı bir ceza türü olduğuna değinmiştir. Diğer taraftan Polis Tüzüğü'nde bu cezanın hangi eylemlere karşı verileceği noktasında bir açıklama yapılmadığını ve daha çok diğer suçların affı sırasında, basit ve nispeten ehemmiyetsiz hususlarda verildiğini yazmıştır.

Bir ceza türü olarak *"paylama"* anlamına gelen *"tevbih"*e değinmiştir. Polis memurunun amirinin karşısındaki durumlarıyla, takındığı hal ve hareketleri ile ilgili bir ceza türü olduğuna değinmiştir. Bu cezanın, memurun haysiyeti ve nüfuzuyla doğrudan alakalı ve bir o kadar da itina edilmese gerekli bir alan olduğunun altını çizmiştir. Özellikle paylanan bir memurun gururunun altüst edilmesi söz konusu olduğundan bu cezaya amirlerin

⁶⁸ Polis Mecmuası, Sy.142, Y.8, 1 Teşrin-i evvel 1337 (1921), 670.

⁶⁹ Polis Mecmuası, Sy.142, Y.8, 1 Teşrin-i evvel 1337 (1921), 669-670.

⁷⁰ Polis Mecmuası, Sy.142, Y.8, 1 Teşrin-i evvel 1337 (1921), 671.

⁷¹ Hüseyin Hüsnü, *Polisin Tahkîkâtı ve Muhâkemâtı*, İstanbul: Kader Matbaası, 1337, 2.

⁷² Polis Mecmuası, Sy. 149, Y.9, 1 Mayıs 1332 (1922), 781.

⁷³ "Tevcihât ve Tebeddülât", Polis Mecmuası, Sy. 46, Y.2, 157, 1 Haziran 1331 (1915).

azami derecede dikkat göstermesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu tür bir cezanın Jandarma Tüzüğü'nde dahi yasak edildiğinden bahisle artık kullanımının tercih edilmemesi lüzumuna da değinmiştir.

Görev kaynaklı memur suçlarına gelince bu tür suçların 4 Şubat 1329 (1913) tarihli Memur Kanunu'nun hükmüne istinaden Nizamiye Mahkemelerine gönderilemeyeceği, öncesinden idareten incelemeye tabi tutulacağı, incelemenin ardından idarenin izin vermesi halinde yargılamanın yapılacağını açık olduğunu hatırlatmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında görülen memurlar hakkında divan-ı harp yargılamalarının doğru olmadığını ve o zamanlarda yani 13 Ağustos 1332 (1916) tarihli bir genelge ile bildirilmiş olduğundan bahsetmiştir. Bundan başka bahsedilen eserde soruşturma başlatılması ve başlatıldıktan sonraki evreler hakkında iş ve işlemlere yer verilmiştir. Görev kaynaklı olmayan memur suçlarında ise normal mahkemelerin yapılabileceğini yalnız mahkemeye konu olan suç eyleminin idareten de soruşturulabileceğini kaleme almıştır. Nazım Bey yazısının sonunda Hüsnü Bey tarafından kaleme alınan ve memur soruşturması hakkında bilgi veren, "muteber" bir eser olarak nitelendirdiği çalışmayı memnuniyetle karşıladığını yazarak satırlarına son vermiştir.⁷⁴ Hüsnü Bey tarafından kaleme alınan Haşiyeli Polis Nizamnâmesi ile Polisin Tahkîkât ve Muhâkemâtı adlı iki çalışmasından da övgü ile bahsetmiş ve polisin aydınlanması bakımından her iki eserin, polis teşkilatına faydalı olacağını değerlendirmiştir. Hukuk eksenindeki bu çalışmaların, kanun adamı olma yolunda gelişim sağlayan polis teşkilatına katkı sunacağını ifade etmiş ve eserleri hazırlayan eski polis müdürlerinden Hüsnü Bey'e teşekkür ve kendisini başarılı çalışmalarından ötürü tebrik etmiştir.

13. Polis Tatbikat-ı Adliye; Osman Vefik

Osman Vefik Bey, 1912'lerde belli bir süre kadar Beyrut Polis Okulunda Adli Tahkikat Dersi vermiştir. 1922 senesinde Adli Tahkikat Dersi notlarını bir araya getirerek kitap haline getirmiştir. Kitabın önsözünü Burgaz Adası'nda kaleme almış ve kitabın müellifi olarak "Polis Müdüriyet Umumisi Muavin Esbakı" unvanını kullanmıştır. Kitap Minber Matbaasında basılmıştır. "İfade" başlıklı önsözün altına 22 Mart 1338 tarihi atılmıştır. Önsözde aynen şunlar yazılmıştır:

"Bundan on sene ikdam Beyrut Polis Mektebinde icra ve takip ettiğim üç devrelik bir tahsilin mahsûlü olan şu eser yalnız nâmzed sîfâtıyla dâhl-i meslek olanlar için değil, senîn-i vefire muâmelât ile tevğil ederek meleke-i inbisat bulmuş, kânûnun ta'rifâtı dâiresinde oldukça tanzîm-i evrâka amelen peydâ-yı iktidâr etmiş me'mûrîn-i zâbita için bilebilir. Hakâyık-ı sabitedendir ki dimâğ ne kadar kânûn ile mücehhez olsa bile o nazariyyeti muvaffakiyyetle tatbîk ve inzâr-ı hükkâmı kıymet-i asliye ve vasf-ı zâtîsini muhâfaza edebilmek ancak rûh-i san'ata, mesleğe nüfûz etmiş bir mümârese-yi kalemiyye-i kânûniyye imkân bulabilir. Şu mahsûl, bir polis me'mûruna lâ-büdd nazariyyât san'atı oldukça tatbîkâtıyla berâber irâe ettiği için mütefekkir me'mûrlarımızın dimâğını bir kat daha techîz edebileceğine ve zâbita-yı adliye sîfâtıyla derûhte ettikleri vazife-yi vataniyyenin târik-i selâmette ifâsına hâdim olacağına ümîd ve kanâatım vardır. Minallahi't-tevfîk."⁷⁵

Osman Vefik Bey, Beyrut Polis Okulunda ders notları olarak kaleme alınan ve sonradan basılan kitabın sadece polis okulu öğrencileri için değil aynı zamanda polis memurları için de faydalı olacağını yazmıştır. İnsan aklının ne kadar kanun ile donatılır ise donatılsın, polisin ne kadar mevzuat bilgisi olur ise olsun, esas olanın bunları tatbik etmek olduğunu vurgulamıştır. Bu eserin, polisin bilgilerini artıracaklarını ileri sürmüştür. Adli polis sıfatına sahip polislerin, eserdeki verilerden faydalanarak vatanî görevlerini yerine getireceklerini ümit ettiğini dile getirmiştir.

Kitabın yayımlanmasının ardından Polis Mecmuası Müdürü Florinalı Nazım Bey köşe yazısında eserin tanıtımını yapmıştır. Florinalı Nazım Bey, eserin içeriği kısmından yapmış olduğu alıntıda; Polis Tüzüğü'nün 3. ve 4. maddelerinde yazıldığı üzere polisin asli görevinin, emniyet ve asayiş sağlamla beraber kamu istirahatini hâkim kılmak olduğuna yer vermiştir. Bunun adına siyasi ve adi suç ve suçlularla mücadele doğrultusunda ilgili kanunların hükmünü yerine getirerek, idareten de alınan kararların uygulanmasından ibaret olduğuna değinmiştir. Polisin, idari polis yani idarî ve beledî ve adlî polis ve bazı hallerde de kamu düzenini sağlamaya yönelik inzibati görevleri olduğunu kaleme almıştır. Bunlar arasından özellikle adlî polis işlemlerinin; rivayet, şayia, ihbar ve şahsi dilekçeler yolu ile başlatılacağını altını çizmiştir. Polis memurlarının, Ceza Muhakemesi Usul Kanunu'nun mahsus maddelerin verdiği izne dayanarak "Zâbita-i Adliye" yani adlî polis sıfatına sahip

⁷⁴ Polis Mecmuası, Sy. 149, Y. 9, 1 Mayıs 1332 (1922), 781-783.

⁷⁵ Osman Vefik, Polisin Tatbikat-ı Adliyesi, İstanbul: Minber Matbaası, 1338, 1-3.

olduklarından bahsetmiştir. Bu doğrultuda adli polis görevini ifa edenlerin şüpheli şahıslar hakkında yakalama, delil toplama, ifade alma ve diğer işlemleri yerine getirmek zorunluluğunu dile getirmiştir. Bu işlemleri yazıya dökme, suç aletlerine el koyma, şüpheli şahısları evrak ve eşyaları ile birlikte savcılığa çıkarma, sorgu hâkiminin huzuruna çıkarma, savcılık ve mahkemeler tarafından kendilerine verilen emirleri yerine getirme görev ve sorumluluklarını harfiyen yerine getirmekle görevli bir teşkilat olduğundan bahsederek alıntı yapmıştır.⁷⁶

Florinalı Nazım Bey "*Polisin Tatbîkât-ı Adliye*" isimli kitabın tanıtımına *Polis Mecmuasının* başka bir sayısında da yer vermeye devam etmiştir. Polis tarafından düzenlenen zabıt varakalarının mahkemelerce kabul görmesi için gayet açık ve kesin ibarelerle yazılması gerektiğini aktarmıştır. Diğer taraftan polisin suçun adını belirlemesi gerektiğine değinmiştir. Ardından Türk Emniyet Teşkilatının Kurucu Genel Müdürü Galip Bey imzalı bir Tezkire Suretini kitaptan alıntılararak köşesine taşımıştır. Buna göre Emniyet Umum Müdürü Galip Bey, zabıt varakalarının bir başka ifadeyle polislerin tutmuş oldukları tutanak ve raporların gayet açık ve anlaşılır yazılması gerektiğini dile getirmiştir.⁷⁷ Florinalı Nazım Bey, yazısının sonunda "*Hulâsa, eser-i mezkûr müceb-i intikâd cihetlerinden azâde görülmemekle berâber heyet-i mecmâası itibarıyla fahiş hatalardan vareste ve muhteviyâtı polis için hakîkâten şâyân-ı istifâdedir. Tatbîkat-ı zâbitaya müteallik bu gibi asârın teksîri, me'mûrîn-i zâbitanın tenvîri nokta-i nazarından her hâlde sezâvâr temennidir*"⁷⁸ diyerek kitap hakkındaki değerlendirmesine son vermiştir. Nazım Bey, kitabın eleştirilecek yönlerinin bulunduğunu, ancak aşırı derecede hatanın söz konusu edilemeyeceğini ifade etmiştir. Kitap içeriğinin polis teşkilatı için son derece faydalı olduğunu dile getirmiştir. Polisi aydınlatan, polis uygulamalarına dair bu tür çalışmalarının sayılarının artmasını temenni etmiştir. Özellikle adli tahkikat konusunda polisin yetersizliğinden bahisle bazı köşe yazarlarının polis idaresinin ıslaha ihtiyaç duyduğu yönünde haber yaptığı sıralarda⁷⁹ adli tahkikat alanında hazırlanan bu kitabın polis teşkilatına katkısı muhakkak olacaktır.

Mütareke Dönemi'nde polis kitaplarının tamamı İstanbul Polis Okulu tarafından çıkarılmıştır. Mektep Müdürü Mustafa Galip Bey'in bu süreçte uzunca yıllar okul eğitiminin bir parçası olması hasebiyle ve tecrübesiyle olmalıdır ki kitap sayısı fazladır. Ayrıca Hüseyin Hüsnü Efendi de benzer şekildedir. Bu dönemde kitap konularının yanına kroki ve plan gibi teknik derslerin de eklendiği görülmektedir. Diğer taraftan yeni çıkarılan kanunların derhal güncellendiği ve yeni baskıya gidildiği görülmektedir. Bu dönemin ise çarpıcı yanı kitap tanıtıcı ve eleştirmeni olarak *Polis Mecmuası* Müdürü Florinalı Nazım Bey'in ortaya çıkmasıdır. Dergideki köşesinde hem kitapların tanıtımını yapmış ve hem de eleştirmiştir. Böylece çok daha derli ve uzun hazırlıklı, standarttı yüksek kitapların çıkarılmasına olanak sağlamış olmalıdır.

14. Kavânîn; Zeki Bey

Cumhuriyet Dönemi'ne girildiğinde Türk Polis Teşkilatının temel yapısında ciddi bir değişim olmadığı gibi düşün hayatı da aynen devam etmiştir. Yalnız başkentin Ankara'ya taşınmasıyla emniyetin de merkez teşkilatı ve yansımaları Ankara'ya taşınmıştır. Ancak bu aşamada yeni başkentte polis okulunun açılması söz konusu olmayacaktır. Polis okulu İstanbul'da varlığını sürdürecektir. Bu nedenle yine polis meslek kitaplarının ekseriyeti, polis mektebi öncülüğünde İstanbul'da çıkarılacaktır. Bunlardan birisi Hukukçu Zeki Bey tarafından çıkarılan 1924 baskılı, Kavânîn isimli kitaptır.

Bu kitap, aynı yazara ait olan ve yukarıda zikredilen Mecelle-i Vezâif-i Zâbita adlı eserin üçüncü baskısıdır. "Kavânîn" adlı çalışma, 1914 senesinde Dersaadet Polis Okulu Müdürü Zeki Bey tarafından basılan ve daha öncesinde de "Kavânîn" adıyla yayımlanan eserin 1924 versiyonudur. Bu eser, Kavânîn adıyla 1340 (1924) senesinde Dersaadet'te Fazilet Matbaasında basılmıştır. Müellifi, "İstanbul Polis Mektebi Müdür-i Esbaki ve Kavanîn Muallimi Zeki Bey'dir. Kitap, 3. baskıdır. Kitabın iç sayfasında "İstanbul'da Polis Mektebinde Takrir Olunan Kavanîn Derslerinin Hülâsalarını Havîdir." yazılıdır. Buna göre Zeki Bey, 1924 tarihi itibarıyla yeniden

⁷⁶ *Polis Mecmuası*, Sy. 150, Y. 9, 1 Haziran 1332 (1922), 797-799.

⁷⁷ *Polis Mecmuası*, Sy. 151, Y. 9, 1 Temmuz 1332 (1922), 813-816.

⁷⁸ *Polis Mecmuası*, Sy. 152, Y. 9, 829-831, 1 Ağustos 1332 (1922).

⁷⁹ Polis suçla mücadele ettiği kadarıyla suç şüphesi altındaki kişilerin yargılanma sürecindeki iş ve işlemlerinden mesuldurlar. Bu süreçte azami dikkat etmesi gerekli hususlar vardır ve her biri hukuki açıdan sorumluluk doğurmaktadır. Bu safhayla ilgili yakın bir zamanda mağduriyet yaşayan dönemin meşhur gazetecilerinden Hüseyin Cahit Bey bir yazı kaleme almıştır. Yazısının başlığı; "*Polis Tahkikati*"dir. Yanlışlıkla oğlu hakkında düzenlenen soruşturma evrakını diline dolamış ve Türk polisini dikkatsizlik ve becerisizlikle suçlamıştır. Türkt polisinin "*cerh-i (yaralı) idare*" olduğunu ve muhakkak surette ıslahının lüzumlu olduğunu kamuoyuna açıklamıştır. İslahın ise sadece amirler arasında değil teşkilatın en ufak mercilerine kadar yani polis memurlarında kadar indirgenmesi gerektiğini ve teftişin uygulanmasının elzem olduğunu söylemiştir. Hüseyin Cahit, "*Polis Tahkikati*", Sy. 672, 1, 27 Ağustos 1340 (1924).

Kavânîn Dersi eğitime başlamış olmalıdır. Zeki Bey'in Kanun-ı sani 1340'da kaleme almış olduğu "İfâde-i Mahsûsa" aynen şöyledir:

"İkdamca İstanbul Polis Mektebinde Kavânîn Muallimi bulunduğum zamân talebeye teshîlât olmak üzere takrîrler hülâsasından mürekkeb olmak ve ders programına muvafık bulunmak şartıyla tab' ve neşr eylediğim 'Kavânîn' nâm eserin gerek kavânîn nizâmâtta vukûa gelen tebeddülât ve gerek ders programında icrâ edilen tahvilât hasebiyle yeniden tab' ve neşri lâzım gelmiş ve bervech-i bâlâ ta'dîl ve ıslâh edilmek sûretiyle ikinci defa olarak ve 'Mecelle-i Vezâif-i Zâbita' unvânı verilerek tab' ve neşr edilmiş idi. Ahîren gerek muallimlikte ve ders programlarında icrâ olunan ta'dîlât-ı esâsiye ve mühimme ve gerek bir müddetten beri mevcûdun (bir kelime okunamadı) hasebiyle üçüncü defa olarak tab' ve neşr mecbûriyeti hâsıl olmuştur."⁸⁰

Zeki Bey, Dersaadet Polis Mektebinde Kavânîn Öğretmenliği yaptığı sırada polis adaylarına veya okulda eğitim gören meslek içi kurs şeklinde eğitim alanlara kolaylık sağlamak için özet şeklinde ders notları hazırladığını ve bu ders notlarından Kavânîn isimli kitabı hazırladığını dile getirmiştir. Ardından kanun değişikliklerinin ardından kitapta değişikliğe gidilmesinin zorunlu olduğunu ve bu nedenle ikinci baskısının yapıldığını ve bu baskı sırasında kitabın adının Mecelle-i Vezâif-i Zâbita olarak değiştirildiğini açıklamıştır. Son baskının ise ders programındaki değişiklik nedeniyle yapıldığını izah etmiştir.

15. Polise Müteallik Kavânîn ve Nizâmât; Lütfü Ata

Saltanatın kaldırılmasıyla çift başlı yönetiminin ortadan kaldırılmasıyla Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İstanbul'dan Ankara'ya taşınmış idi (1923). Polise Müteallik Kavânîn ve Nizâmât isimli kitap ise Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin ilk düşünsel eseridir. Kitabın yazarı, kolluk teşkilatından emniyetçi kimliği ile resmi görevlilerinden Emniyet-i Umumiye 1. Şube Müdürü Lütfü Ata'dır. Kitap, Ankara'da Vilayet Matbaasında 1340 yani 1924 senesinde basılmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla resmî bir yayındır. Lütfü Ata tarafından "*Mukaddime*" ifadeli önsöz yazısı aynen şöyledir:

"Polis, pek vâsi' ve şümûllu olan vezâifini hüsn-i îfâ edebilmesi doğrudan doğruya polise müteallik veyâ ba'zı mevâdi dolayısıyla polise vazîfe tevdi eden kavânîn ve nizâmâtı iyice bilmesine mütevakkıf olduğuna hiç şüphe yoktur. Şimdiye kadar zabıtaya âid kavânîn ve nizâmâtın pek müteferrik cüzî hâlinde bulunması keyfiyyetin me'mûrîn-i zâbitayı birçok müşkilâta ma'rûz bırakmakta olduğu vekâlet-i celîlenin nazar-ı dikkatini celb ederek böyle bir mecele toplamak vazîfesini âcizlerine tekvîz etmiş idi. Bu kerre (bir kelime okunamadı) birinci cildi tab' ettirilmiştir.

Bu mecele demîr baş eşyâ olarak her polis dâîresinde hüsn-i muhâfaza edilecek seleften halefe devr olunacaktır."⁸¹

Lütfü Ata, polisin yetki ve sorumluluklarının oldukça fazla olduğunu ve polisin layıkıyla görevini ifa edebilmesi için iyi bir hukuk bilgisine sahip olması gerektiğine değinmiştir. Kendi çalışmasına kadar polis hukuku alanında kısmî çalışmalar yapıldığını ve bu nedenle polisin pek çok defa zorluklara karşılaştığını ve bu nedenle Dâhiliye Vekâletinin kendisinden yeni bir hukuk kitabı yazmasını istediğini ve kendisinin de polis kanun ve hukukunu temel alan çalışmasının birinci cildini yayımladığını yazmıştır. Hazırladığı kanun kitabının tüm yurttaki resmi polis dairelerine gönderileceğinden bahisle uygulamada birlik ve beraberliğin sağlanmak istendiği ve polis için olumsuz durumların önüne geçilmek istendiği aşikârdır.

16. Eşirra İle İlmî Mücadele; Serkomiser Nureddin

Serkomiser Nurettin Bey, İstanbul Polis Okulu idare heyetinden olup Cumhuriyet Dönemi önemli bir polis figürlerindedir. Gerek *Polis Mecmuası* yazıları ve gerekse polis meslek kitapları ile polisin düşünce hayatının önde gelen isimlerindedir. Eşirra İle İlmî Mücadele isimli kitap dahi Serkomiser Nurettin Bey'in suç ve suçla mücadelede ilmi tekniklerden ve eğitimden en yüksek düzeyde yararlanılarak mücadele edilmesi gerektiği düşüncesini savunduğunu göstermektedir. Kitap, polisin yakın savunma ve müdahale taktikleri ile ilgilidir. Kitabın iç kapak sayfasında başlığın altında "*Onu bir taarruz tehlikesine karşı herkese bilhassa polis, jandarma, zâbita-i belediye me'mûrları, rüsûmât ve reji muhâfızlarına pek elzem nâfi'dir. '93' aded çinkoğraf büyük resmi ve her bir resmin muvazzah ta'rîfâtını muhtevîdir.*" yazmaktadır. Buna göre kitabın savunma taktikleri ağırlıklı olduğu

⁸⁰ Zeki Bey, Kavânîn, 3. Baskı, Dersaadet: Fazilet Matbaası, 1340, 2.

⁸¹ Lütfü Ata, *Polise Müteallik Kavânîn ve Nizâmât*, C. 1, Ankara: Vilayet Matbaası, 1340, 3.

ve resimlerle süslediği anlaşılmaktadır. Müeellifi yani yazarı “*İstanbul Polis Mektebi Hey’et-i Ta’lîmiyyesinden Serkomiser Nurettin*” Bey’dir. Kitabın iç sayfa üzerindeki mühürden anlaşılacağı üzere Nurettin Bey’in ön adı; Mustafa’dır. Kitap, İstanbul’da Vatan Matbaasında 1340 yani 1924 senesinde basılmıştır.⁸²

Kitap, *Polis Mecmuası* Müdürü Florinalı Nazım Bey’in dikkatini çekmiş ve yakından tanıdığı yazarı Serkomiser Nurettin Bey’in bu eserini köşesinde tanıtarak tüm teşkilata duyurmuştur. Kitapla ilgili olarak köşesinde şunları yazmıştır:

“... me’murîn-i zaâbîta için tatbîkât ve vezâif sahasında cidden nâfi bir eseri intişar etmiştir. Hayat-ı zâbîtamızda, gayret ve rüyetinin meşkâr izleri nazar-ı memnûniyetle görülmekte bulunan Nurettin Bey’in bu eseri müffidi, onu bir taarruz tehlikesi karşısında bilhassa polisimizin ne yolda mücâdele ve te’mîni galebe etmesi lâzım geleceğini 93 adet resimde ayrı ayrı temsil ve her birine ait vaz’iyette sûret-i hareketi uzun uzadıya tafsil eylemektedir.”⁸³

Serkomiser Nurettin Bey, kitabın mukaddime kısmına geçmeden önce 15 Teşrin-i evvel 1340 (1924) tarihli “İfâde-i Mahsûsa” başlığı altında bu yeni eserini ne vech ve maksatla vücuda getirdiğini açıklamıştır. Öncelikle Feridun Bey tarafından kaleme alınan Polise Ait Terbiye-i Meslekiye isimli eserin, konu bakımından pek sınırlı ve basit olduğunu gördüğünü dile getirmiştir. Kitap içeriğinin polislikle ilgisi olmayanlar için dahi yararlı olacağını söylemiştir. İçeriğinin, polis meslektaşlarının bilgisini artıracaklarını ifade etmiştir. Uzun müddet bu hususla meşgul olmaya başladığını ve arkadaşlarının yardımıyla kazandığı tecrübeleri kitaba aktardığını dile getirmiştir. Savunma taktikleri bakımından yeni usullerin ortaya çıkarılması ve yazılması adına Tatbikat Müderrisi Mösyö Sentaror-ke Meyama’nın İstanbul Polis Mektebini ziyaretinin etkili olduğunu söylemiştir. Görüşmenin ardından polisin müdahale ve yöntem taktiklerinin geliştirilmesi çalışmasının başladığını aktarmıştır. Yazısına şöyle devam etmiştir:

“Bunu talebeye kemâl-i vüzûh ve sühûletle ta’lîm etmekte bulunduğum bir sırada idi ki berâ-yı tedkîk Avrupa’ya seyahate çıkan ve bu meyânda Türkiye’de de tatbîkâtta bulunan (iki kelime okunamadı) Darülfünûn asrı hazır tarihi mektebimizin ders programıyla ta’kîb ettiğimiz mecrâ-yı tekemmülû vuzûh etmek istediğimiz yeni usûlleri izâh ettik. Polis müzesindeki şayân-ı te’mâşa alât ve eslihâ-yı cürmiyeyi irâe eyledik, ta’lîmgâh ittihaz ettiğimiz müze-yi askeri meydanında seriülhareke tabanca ta’lîmleri, irtifa’ aşma harekâtı yaptırarak. Müteâkiben taarruz ve müdâfaa usûllerini tatbîk etmeye başladık. Yapılan tazyik hareketinin serge-maznûn üzerine ne derece te’sîr yaptığını anlamak isteyen mumailiyh tercümânı vasıtasıyla izâhât verdim ve kolunu hafifçe bükerek iki parmağıyla yukarı hareket ettirmeye başladığım vakit tebessüm ederek başını sallamasından bu tazyîkin derece-yi te’sîrini takdîr etmiş olduğunu anladım ve ilâve ederek dedim ki (jiyo ciço) o da mesrûrâne bu ismi tekrâr etti. Gördüğü intizâm ve çalaki-yi sai gayretten pek mütehasıs olduğunu ve fakat vaktin adem-i müsaadesine mebni ertesi günü mektebe tekrar geleceğini vaad ile ayrıldı.

Ferdâ-yı ziyâretinde Japon usûl müdâfaasının Türk polis mektebinde tatbîk edilmeye başlanmasından mütevellit memnûniyeti hissediyordu. Mübâhase esnâsında bana bu husûsta yardım edeceğini ve bu fenne müteallik asâr-ı bit-tedârik göndereceğini vaad ederek muhâtra defterine işâretle Darülfünûmuzı ziyârete gitti.”⁸⁴

Serkomiser Nurettin Bey, İstanbul Polis Mektebinde bulunduğu sıralarda Japon Heyetinin okulu ziyaret ettiğini ve heyete yönelik yapılan gösteri sırasında Japon Tatbikat Dersi eğitmeni Mösyö Meyâma’nın, kendisine yönelik olarak polisin savunma taktiklerinin geliştirilmesi konusunda yardımcı olacağını vaadinin ardından okuldan ayrıldığı ifade etmiştir. Aradan yaklaşık olarak üç ay sonra Japon eğitmen kendisine “Usul-i Müdâfaa Ve Taarruz” unvanlı bir eser göndermiştir. Müteakiben Nurettin Bey de Viyana ve Paris’ten bazı eserleri toplayarak bunları tercüme ettirdiğini dile getirmiştir. Kendine has bir üslupla gerekli değişiklikleri ve düzeltmeleri yapmıştır. Bizce uygulanması mümkün olmayanları kitaptan çıkarmış yerine tecrübelerinden esinle yeni bir takım konular koymuştur. Diğer taraftan savunma ve saldırı taktiklerinde beden kısımlarının da bilinmesi gerektiğinden mektep tabibi Ali Niyazi Beyefendi’nin önemli katkıları olmuş ve kendisine şükranlarını sunmuştur. Gayesinin, gücünün yettiği kadarıyla arkadaşlarına meslekî bilgilerini öğretmek ve bu sûretle memlekete yararlı bir uzv olmaya çalışmak olduğunu aktarmıştır.⁸⁵ Deniz Merkez Memuru Emrullah Bey kitabı okuduğunu ve Serkomiserin

⁸² Serkomiser Nurettin, *Eşirra İle İlmî Mücâdele*, İstanbul: Vatan Matbaası, 1340, 2.

⁸³ *Polis Mecmuası*, Sy. 183-184-185-186, Y. 11, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran 1341 (1925), 195,

⁸⁴ Serkomiser Nurettin, *Eşirra İle İlmî Mücâdele*, 3-4.

⁸⁵ Serkomiser Nurettin, *Eşirra İle İlmî Mücâdele*, 3-4.

meslektaşlarına atfettiği eserin polis mensuplarının başarı yolunda bir adım daha atmasına katkı sunduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle Nureddin Bey'i üstün gayreti ve çalışmasından ötürü tebrik etmiştir.⁸⁶

"İfade-i Mahsûsa"nın ardından "Mukaddime" kısmına geçen Serkomiser Nurettin Bey sözlerine şüpheli şahıslarla daima mücadele halinde bulunan polislere, rast geldiklerini pataklamaları veya onları ıslatmaları maksadıyla kitabın yazıldığına düşünülmemesini istemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

"... hasbül-vazîfe eşhâs-ı muzırira ile herkesten fazla hâl-i temâsta bulunan me'mûrîn-i zâbitada şiddet ve vahşet-i rûhî inkişâf ettirmek dahi arzû edilmemiştir. Ancak aherin mâl, can ve ırzına karşı vukû' bir tecâvüz nâ-hakk, asâyiş memleketi ihlâl edecek cerâimi îkâ' eden ve hiçbir zamân makbûl ve ma'kûl olmayan teşebbüsâtı mevki-yi icrâya koymakta cür'et gösteren mütecâvüz eşirra karşısında bulunduğu vakit isti'mâl-i müceb muhassenât olan vesâit-i müdâfaanın heyet-i mecmûasını öğretmektedir. Binaenaleyh şiddete mukâbele etmeyi, hileye mahâretle karşı koymayı, daha doğrusu müdâfaa-i nefis çârelerini bilmek herkes için pek mebrem bir ihtiyâttir. Gerek elbise-yi resmiyeyi lâbis bulunsun ve gerek sivil olsun daima hazele gürûhundan ibâret olan hasımlarına mütefevvik olması icâb eden polisin muamele-i sergeşâne ve kavânîn-i mevzû'ya adem-i i'taât gibi halât da dâhil olmak şartıyla eşhâ-ı muzırıranın hareket gayr-ı marziye ve ihtilâl-kâranesine karşı kuvve-yi mâneviye ve i'tidâl-i demle mücehhez olarak fen ve ilmden müstefiden galebe etmesi taht-ı vücûb ve elzemiyettir."⁸⁷

Önsözün devamında hayatını tehlikede gören polis memurunun kanunun kendisine taşımaya müsaade ettiği meçini veya revolverini dolayısıyla yetki dâhilinde kullanabileceği ifade edilmiştir. Silahını ise şahsı öldürmek için değil yakalamak amacıyla kanuni şartlar dâhilinde kullanılması gerektiğinin altını çizmiştir. Diğer taraftan polisin, talihsiz bir olayla karşılaştığı sırada silah kullanma koşullarının oluşmadığı anda karşısındaki şahsı ve şahısları yakalamak için polis müdahale ve yöntem taktiklerini iyi bilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Meç gibi revolverin de kullanımının tehlikeli ve mesuliyetli bir silah olduğunu belirtmiştir. Bir merminin her zaman hedefin aynı noktasına isabet edemeyeceğini, bir meç namlusunun gerek yüzüyle ve gerekse ucuyla husule gelecek yaranın tesirinin uzun müddet tedaviye rağmen kolaylıkla geçmeyeceğini hatırlatmıştır. Polisin haklı durumdan haksız duruma geçebileceğini, bu tarz istenmeyen olayların kamuoyuna olumsuz yansiyebileceğini ifade etmiştir. Bir olay esnasına bu tür hareketin meydana gelmesi ve toplumda infial uyanması neticesinde polisin saldırıya uğrayabileceği ve zorla silahının alınabileceğini dile getirmiştir. Böyle bir durumun ise hiç hoş olmayacağını açıklamıştır. Resmi belgelerde de sabit olduğu üzere buna benzer pek çok olayın cereyan ettiğini ve birçok masum arkadaşlarının kurban gittiğini söylemiştir. Memur için başlıca yapılacak şeyin, gerek kendini saldırıdan korumak ve gerekse bir arkadaşının gelişine kadar lazım gelen zamanı kazanmak olduğunun altını çizmiştir⁸⁸. Akabinde yazısına şöyle devam etmiştir:

"Profesör Dedektif Şarl Paşar'ın eserinde 'el ve ayak her kuvvenin silâhlarıdır, en mükemmel esliha beşeriyedir. Hassasiyetle mukâvemete vücûdun teşkilâtı itibârıyla tecâvüz ve müdâfaaya uzviyet itibârıyla yegâne tevâfuk eden silâhlar bunlardır' dediği gibi me'mûr, tehdît altında kalan mevcûdiyetini korumak için yegâne mürâcaât ve istinât edeceği şey tabiâtın pîş-i istifâdemize vaz' ettiği ta'rîk-i müdâfaadır. Hâlbuki hâl-i tabiiyedeki bir insan fitreten iyi bir sûrette mücehhez değildir. Tırnaklarımız pek az tırmalar, dişlerimiz çiğnemeye mahsûs olup ısırılmaya kafi değildir. Ne süsmek için boynuz ve ne de tepmek için çifteye mâlikiz. Buna rağmen en vahşi ve müfteres hayvanları bile avlamak, en hunhar ve gaddar cânîleri bile kısıvrak bağlamak, yani muzırâtı îkâ'ından memnû' bir hale getirmek için harekât-ı taarruzuya ve tedâfiye sahasına inkişâf veren eslihâyı icât ve ihtira gibi bir tefavvuk zekâya mâlikiz. Kuvve-i akliyyede zâfi-i telafi etmek üzere ilm, zekâ ve ticâret gibi hassais mümtaza-i beşeriyye yardımıyla tedkâkât ve taharriyatımızı en basit ve bazen de bir düşmâna hücum veya onun tecâvüzüne mukabele ve mukâvemet eylemek emrinde en mükemmel vesâitin nelere ibâret olabileceği azle ve vücûd-i beşerin zayıf ve hassas nukâtından az kuvvet ve çok mahâretle nasıl istifade edileceği selis bir ifâde ile burada izâh ve irâe olunmuştur. Zeka ve i'timât-ı nefis yardımıyla insanın kendisini müdâfaa etmesindeki fayda artık anlaşılmaya başladı.

Her güne idmânların fevkâlâde mazharı rağbet olduğu bir zamanda iki kapalı yumruk içinde ne kadar nâciz bir manzûme-yi hakk ü adl bulunduğunu beşeriyet-i medeniyye idrak ettiği gün düello hemen kâmil ortadan kalktı. Bu idmânların mazharı rağbet olduğu her memlekette boks

⁸⁶ Polis Mecmuası, Sy. 183, 184, 185, 186, Y. 11, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran 1341 (1925), 225,

⁸⁷ Serkomiser Nurettin, *Eşirra İle İlmî Mücadele*, 7-8.

⁸⁸ Serkomiser Nurettin, *Eşirra İle İlmî Mücadele*, 8-9.

ve mücâdele gibi misillü kuvvet ta'limleri sulhun ve müsamaha-i ictimâiyenin anasırından oldu. Hemşehrilerin sırtında ikmâl edilmiş bahadırılıklarla o günün bir bokscudan bahs edildiğine hemen hiç tesâdüf edilemez.

Kıymet ve iktidarını bilen bir adam bir münâsebetsizi cezâlandırmak için te'sîr-i uzviyyeti izâle edilmiş düello meçlerine veyâhût neticesiz mermi teatisi için sahte tabancalara tenezzül etmez. Pek tabiidir ki bu adam kendini yalnız sözleri rencide eden ve lüzum gördüğü zaman daire-i akl-i edebe da'vet edeceğine emin olduğu müziç ve şirret bir mütecâvizin karşısında sâkin ve sabır olunabilir. Japonlar uzun müddetten beri (Jiyuciçu) nâmıyla ma'rûf bir mücâdele usûlünü ta'lîm etmekte imişler, hatta zâbıta-i fenniye mektebinde bir mütehasssısın idâresinde bu usûlü ta'lîm için müstakil bir şube güşad edilmiş Almanlar, Fransızlar, Amerikalılar da memleketlerinde bu ilmin ta'mîm ve neşrine çalışmaktadırlar. Bu usûl zaafın kuvveti mağlup etmesine müsait olduğu gibi örf-i beşerin en küçükleri olan Japonlara son senelerde birçok delâilini ibrâz ettiği bir kuvve-i ahlakiyyenin mecrâ-i tekâmülünü irâe eylemekte az hizmet ifâ etmedi."⁸⁹

Serkomiser Nurettin Bey, önsözün son kısmına doğru bir şey daha hatırlatmak istediğini beyan ederek kitabı okuyup ta vaziyetleri bir kere tetkik edecek zevatın bu hareketi derhal tatbik edebileceklerini zan ederlerse aldanmış olacaklarını ifade etmiştir. Hareketlerin dıştan görüldüğü kadar kolay olmadığını yazmıştır. Hareketlerin birçok ince noktalarının bulunduğunu belirtmiştir. Öncelikle hareketleri yapabilmek için cılız ve çelimsiz olunmaması, boy olarak 1.70 ile 1.74'den kısa olmaması, çeviklik ve atiklik gibi şahsi yeteneklere sahip olunması gerektiğini belirtmiştir. Kol, bilek ve bacak organlarının idmanlı olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu şartlara sahip olan herkesin kendisinin sıkletinden daha ağır olan bir kimseyi dahi arzu ettiği şekilde kısıvrak ele geçirebileceğini belirtmiştir. Önsözünü "*Şurası da muhtâc-ı îzâhtır ki bu ilmin meraklıları müsâit vakitlerde kol ve bacak idmânlarına devâm etmekle beraber gösterilen harekâtı herhangi bir şekli ve vaziyette kemâl-i sühûletle tatbik edebilmek için kafi-i müte'dârda bu amelîyenin tatbikâtıyla meşgûl olmayı, atılmak, yakalamak, kapmak, koyvermek gibi sürât-i harekâtıyla insaniyyet mümârese peydâ etmeyi ihmâl etmemelidir*"⁹⁰ diyerek bitirmiştir.

Serkomiser Nurettin Bey, son cümlesinden de anlaşılacağı üzere Türk polisinin hiçbir vakit her kim olursa olsun insanlığını terk etmemesini dilemiştir. Diğer taraftan zamanın gereklerinden olmak üzere medeni ülkelerde polis mekteplerinde yaygınlaşan polis taktikleri derslerinin bilimsel çerçevede ele alınarak yeni nesil polislerle öğretimiyle zor ve telafisi imkânsız durumlara düşmesini engellemek amacıyla bahse konulu kitabı itina ile hazırlamıştır.

17. Nizâmât-ı Zâbıta Dersleri; Selahattin Neşet

"Nizâmât-ı Zâbıta Dersleri" isimli kitap adı üzerinde olduğu üzere bir ders kitabıdır. Kitabın yazarı, İstanbul Polis Mektebi Nizâmât-ı Zâbıta Muallimi Selahattin Neşet Bey'dir. Esasında kitap, Selahattin Neşet Bey'in ders notlarından oluşmaktadır. Kitabın iç sayfasında ikinci baskısı olduğu yazılı olmakla birlikte İstanbul'da Amedî Matbaasında basılmıştır. Basım tarihi olarak 1314-1925 tarihleri kaydedilmiştir. Biri Rumi, diğeri miladi olmak üzere iki ayrı tarihin, iki farklı baskı tarihlerini akla getirmektedir.⁹¹

Selahattin Neşet Bey, 1889 İstanbul doğumlu olup, annesi, Faika Hanım; babası, Neşet Paşa'dır. Üsküdar'da ilk ve ortaöğrenimini tamamladıktan sonra 1908 senesinde Darülfünun-ı Osmanî Hukuk Mektebine girmiştir. Buradan, 1912 senesinde mezun olan Selahattin Neşet Bey, akabinde altı ay İstanbul'da muhtelif mahkemelerde stajını yaparak avukatlığa başlamıştır. Çeşitli yerlerde muallimlik ettikten sonra kısa bir aranın ardından 1920 senesinde İstanbul Polis Mektebinde muallimliğe yeniden başlamıştır. 20 Haziran 1921 tarihinde, 400 kuruş maaşla İstanbul Polis Mektebinde Kavânîn İdare Muallimliğine tayin edilmiştir.⁹² Emniyet kayıtlarında ise 1921 senesinde Polis Mektebine başladığı kaydedilmiştir.⁹³ Bu mektepte nizâmât derslerini vermiştir. Mebus seçildiği 1927 senesine kadar İstanbul Polis Mektebinde muallimliğe devam etmiştir.⁹⁴ Adliye Vekâletince 1925 senesinde kurulan Adliye Meslek Mektebinde de "*Hukuk-ı Cezaiyye*" dersini vermiştir.⁹⁵

⁸⁹ *Polis Mecmuası*, Sy. 183-184-185-186, Y. 11, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran 1341 (1925), 197-199.

⁹⁰ Serkomiser Nurettin, *Eşirra İle İlmî Mücâdele*, 11.

⁹¹ Selahattin Neşet, *Nizâmât-ı Zâbıta Dersleri*, İstanbul: Amedi Matbaası, 1925, 2-3.

⁹² <https://www.tbmm.gov.tr>. Salahattin Yargı'nın Hal Tercümesi, Erişim 29.08.2015.

⁹³ EGM PDB D-94-A.

⁹⁴ TBMM, *TBMM Albümü 1920-2010*, 1. Cilt 1920-1950, Ankara: Baskı Ofset Matbaacılık, 2010, 159.

⁹⁵ <https://www.tbmm.gov.tr>. Salahattin Yargı'nın Hal Tercümesi, Erişim 29.08.2015.

Hukuk Muallimi Selahattin Neşet Bey, kitabın önsözüne geçmeden evvel ders hakkında kısa bir bilgi vermiştir. “*Nizâmât-ı Zâbta*” ismiyle polis mektepleri programına dâhil olan dersin konusu olarak şunları yazmıştır:

- “1-Sırf polis mesleğine mahsûs nizâmât ve polisin vazîfe ve salâhiyyetini ta’yîn eden kânûnlar.
 - 2-Kânûn-ı Cezâda envâi muharrer cerâim-i umûmiyyeden mâadâ bazı kavânîn ve nizâmât-ı mahsûsâ ile muayyen cerâim-i husûsiyye.
 - 3-Ale’l-umûm cerâimin men’-i vukûu ve âsâyiş ve intizâm-ı âmmenin te’mîn ve idâmesi zımnında devletce müttehiz tedâbir ve ahkâm.
 - 4-Zâbta-i sıhhiyye ve belediyye.
 - 5-Ecânibin hukûk-ı husûsiyye-i düvel-i ahkâmına tevffikan ikâmet ve sûret-i seyr ve seyâhatleri ve sair muâmelâta müteallik usûl ve kavâid.
- Misillü husûsâtın ve’l-hâsıl polisin zâbta-i idâre nâmıyla muayyen vezâifin tedkîkından ibâretir.”⁹⁶

Ardından konuların izahına geçmeden bir “*mukaddime*” ile hukukun tarifine değineceğini ve kısımlarından bahsedeceğini, devlet güçlerinin neler olduğunu ve bu güçler arasında polisin yerinin ne olduğunu anlatacağını kaleme almıştır. Akabinde mukaddime kısmına geçmiştir. Mukaddime şöyledir:

“Cemiyet hâlinde yaşayan insanların e’âl ve hareketinde hâiz oldukları hürriyet ve serbestî mutlak olmayub âherin aynı sûretle mevcûd bulunan hukûk ve hürriyetlerine tecâvüz itmemekle mukayyedir. Binâenaleyh efrâd arasında şu sûretle yekdiğerine karşı riâyetle mükellef bulunması lâzım gelen bir takım hukûk ve vezâif tevellüd itmiştir.

Vezâif-i mezkûreden bir kısmı büsbütün ma’nevî olub kendisine mukâbil diğerk tarafda bir hakk ihdâs eylemez. Meselâ fukarâya tasadduk bir vazîfedir. Fakat muhtâc-ı muâvenet olan bir fakir nezl-i îâneye muktedir bulunan bir şahsa karşı kendisine yardımı bir hakk olarak isteyemez. Binâen ala-zâlik bu vazîfe-i ma’neviyyenin icrâsı bir kuvve-i müeyyideden ârî olarak sırf vicdâna terk edilmiştir. Bununla da ilm-i ahlâk meşgûl olur ki bizim bu dâire-i tedkîkimizden hâricdir. Bir kısım vezâif daha vardır ki bunların meşgûl bir takım müeyyidelerin bulunmasını îcâb itdirir. Bu da kavânîn ve nizâmât gibi ahkâm-ı mevzûadan ibâret olub bunlar ilm-i hukûkun mevzû-ı bahsini teşkil eder.”⁹⁷

Selahattin Neşet Bey kısaca özgürlüğün sınırları olduğunu, hürriyetin serbestlik demek olmadığını, kimsenin hak ve hukukuna tecâvüz edilemeyeceğini, kimsenin de kendisine hak peyda edemeyeceğinden bahisle hukukî mevzuat kapsamında değerlendirmeler yapmıştır. Hukuk ilminin polisin muhakkak surette bilmesi gerekli bir dal olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Özellikle müeyyidesi bulunan hukuka aykırı eylemlerin muhakkak surette bilinmesinin önemine değinerek bahsi kapatmıştır.

Cumhuriyet’in ilk yılları Harf Devrimine kadar geçen sürede⁹⁸ polis meslek kitaplarının yine eski zamanlarda olduğu ekseriyetle eğitim maksadıyla polis okulu öncülüğünde ders kitapları şeklinde çıkarıldığı görülmektedir. Yalnız Ankara’da Dâhiliye Vekâletinin isteği üzerine Emniyet Müdürü Lütfü Ata’nın kaleme almış olduğu Polise Müteallik Kavânîn ve Nizâmât adlı eser diğerklerinden bir nebze olsun ayrılmaktadır. Ders kitabından öte kılavuz niteliğinde bir eserdir. Mühür ve berat gibi demirbaş olarak resmi dairelere gönderimi söz konusudur. Yazarın ifadesiyle demirbaş kitaplardandır. Uygulamanın ilklerindedir. Buna benzer çalışmaların sonraki yıllarda artması akla yatkındır.

Sonuç

Çalışmanın kronolojik çerçevesi içerisinde toplam 17 eser incelenmiştir. I. Meşrutiyet’te 2 kitap, II. Meşrutiyet’te Mütareke Dönemi dâhil 11 kitap ve Cumhuriyet Devri’nde 4 adet kitap değerlendirmeye alınmıştır. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki bu kitapların tamamının genel amacı polisi eğitmek ve kabiliyetini artırmak olmuştur. Bu bağlamda polislik eğitimi denildiğinde akla ilk olarak polis okulları gelmektedir. Polis okulları kurulduktan sonra polis meslek kitaplarında büyük oranda artış meydana gelmiş, kitap basımında polis mektepleri ve öğreticileri öncülük etmişlerdir.

Kronolojik çerçevede çalışmamıza konu olan kitapların sadece 2 adedi polis okul modeline geçilmeden önceki zamanlara aittir. Geriye kalan kitaplardan 15 adet kitaptan 14 adedi İstanbul Polis Mektebine ait diğeri ise Ankara

⁹⁶ Selahattin Neşet, *Nizâmât-ı Zâbta Dersleri*, 2-3.

⁹⁷ Selahattin Neşet, *Nizâmât-ı Zâbta Dersleri*, 2-3.

⁹⁸ Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e uzanan yolda emniyetçi kimliği ile yazmış olduğu hatırat için ayrıca bkz. Mustafa Reşat Mimaroglu, *Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, İstanbul: Alemlas Yayınları, 2021.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine ait bir kitaptır. Diğer bir ifadeyle kitapların geneli resmî nitelikte eserlerdir. Resmî nitelikte eserler olduğundan yazarlardan biri kitabı hakkında “demirbaş” yorumu dahi yapmıştır. Bu noktada polis eğitimine geçilmeden önce kaleme alınan ve basılan; Polis Cüzdanı ve Vezaf-i Zabita isimli çalışmaların resmî olup olmadıkları araştırılmalıdır.

Kitaplar yazarları üzerinden değerlendirilecek olur ise 1880’ler ile 1890’larda basılan eserlerin yazarları hukukçudur. Bu yıllarda kolluk teşkilatı içinden kitap yazan birine rastlanmamıştır. Bu nedenle polisin bu yıllarda yeterli hukukî altyapıya sahip olmadığı değerlendirilmektedir. Diğer taraftan hukukçu (hâkim ve avukat) kimselerin, polisleri adlî teşkilattan saymaları ise dikkate değer bir tutumdur. Hatta kendileri bir adım daha öteye giderek polisleri “meslektaş” kabul etmişlerdir. II. Meşrutiyet ile birlikte yazılı ve görsel hayatta görülen artış, polis kitaplarında da gözlemlenmiştir. “Polis okulu” eğitim modeliyle birlikte polis okulu eğiticilerinin ders kitapları olarak polis kitapları hazırladıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada çoğu İstanbul Polis Mektebi menşei kitapların, diğer polis okullarında okutulup okutulmadığı, yeknesaklığın sağlanıp sağlanmadığı ayrıca araştırılmalıdır.

Mütareke Dönemi dâhil olmak üzere II. Meşrutiyet’te çıkarılan 11 adet eserin 5’i hukuk ile doğrudan alakalı olup, yazarları ise hukukçu ve emniyetçi kimlikleri ile öne çıkmaktadır. Kalan 6 adet kitabın ikisi ise teknik bilgilerden oluşmaktadır. Bunlardan biri; Fenn-i Fotoğrafya, diğeri ise Musattah Kroki ve Plan isimli kitap olup her iki kitabın yazarı da emniyetçidir. Fenn-i Fotoğrafya kitabının yazarı Komiser Muavini Corci Efendi’nin rütbesinden yola çıkılırsa yazarlar arasında en genç yazarlardan olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca kendisi, tüm kitap yazarları arasında tek gayrimüslim Osmanlı vatandaşıdır. Geriye kalan 4 adet kitap ise polisin idarî konuları ve iç işleyişle alakalı konuları kapsamaktadır. Bunlardan biri (Polis Dersleri) kaymakam tarafından kaleme alınmış, 2 tanesi jandarma menşei ve daha sonrasında polis müdürü olarak hizmet etmiş kimseler tarafından yazılmıştır. Ayrıca polis okulu müdürü olup, kitap çıkarmayan kimsenin olmadığı tespit edilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi’nde çalışmamıza konu olan kitaplardan ikisi emniyet mensubu kimliği ile diğer iki yazar ise hukukçu kimliği ile öne çıkmaktadır. Hukukçuların hazırlamış oldukları kitaplar; hukukî kitaplardır. Emniyetçiler ise genel hukuk konularına değinerek daha çok polisin iç işleyişle ilgili konulara değinmişlerdir. Aralarında sadece bir tanesi teoriden öte pratik bilgilere sahiptir. Eşirra İle İlmi Mücadele isimli bu kitap, polis taktiklerine dair olduğu için ekseriyetle resimlidir. Yine Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye isimli kitapta da resimlere yer verilmiştir. Resimli kitapların basımının pahalıya mâl olduğu da ayrıca belirtilmiştir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar uzanan yaklaşık 45 yıllık bir süre zarfında yazılan kitapların konu tasnifine gelince adlî polis, idarî polis, teknik polis, savunma taktikleri, suçlu ile mücadele, suçla mücadele, polis tarihi, disiplin, ast-üst ilişkileri, toplumsal olaylar, yangın ve suda boğulma gibi hadiseler ilk akla gelenlerdir. Bunun dışında bazı eserlerde o güne dair yer kataloğu gibi şehir tarihi açısından son derece önemli bilgiler bulunmaktadır. Diğer taraftan da bazı eserlerde polisiye ve hukuki terimlerin hangi manada kullanıldığına dair sözlük çalışmaları mevcuttur.

Bu çalışmada zaman aralığı olarak 1880’lerden 1925’e kadar geçen sürede basılan 17 adet polis ilmî kitaplarının önsöleri konu edilmiştir. Bunların ekseriyeti transkripsiyon edilmemiştir. Tespitimize göre Polis Rehberi ile Polis Efendilere Mahsus... isimli çalışmalar transkripsiyon edilmiştir. Kurumsal tarih bakımından tüm bu eserlerin Latin alfabesine çevrilmesi ve akabinde sadeleştirilerek anlaşılır hale getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada gerek kurumun kendisine ve gerekse araştırmacılara görev ve sorumluluk düşmektedir. Özellikle kurumun, kendi kimliğinin ve aidiyetinin değerini yükseltmek için muhakkak surette bu tür bir çalışmaya başlaması gerekmektedir. Ayrıca bu tür bir çalışmayla her biri yüksek değere sahip kitap yazarları ortaya çıkmış ve teşkilat tarihine isimlerini kazınmış olacaklardır. Böylece bir nebze olsun hak ettikleri kıymeti görmüş olacaklardır.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA**Arşivler**

Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi

Sosyal Güvenlik Kurumu Arşivi

Telif Eserler

Affan Osman. *Vezaif-i Zabıta*. İstanbul: Nişan-ı Berberyan Matbaası, 1311.

Ahmet Faik. *Polis Rehberi*. İstanbul: Mürettebeyn-i Osmaniye Matbaası, 1328.

_____. *İlaveli Polis Rehberi*. İstanbul: Cihan Kütüphanesi ve Matbaası, 1330.

Bedri. *Musattah Kroki ve Plan Dersleri*. İstanbul: Cihan Matbaası, 1327.

Corci. *Fenn-i Fotoğrafya*. Dersaadet: Osmanlı Meziyyet-i İktisadiye Matbaası, 1318.

Emin Osman. *Polis Cüzdanı*, Dersaadet: Mahmut Bey Matbaası, 1304.

Hasan Niyazi. *Polis Dersleri*. Dersaadet: Kasbar Matbaası, 1329.

Hüseyin Hüsnü. *Polisin Tahkîkâtı ve Muhâkemâtı*. İstanbul: Kader Matbaası, 1337.

İbrahim Feridun. *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*. Dersaadet: Matbaa-i Hayriye, 1326.

Lütfü Ata. *Polise Müteallik Kavânîn ve Nizâmât*. C. 1. Ankara: Vilayet Matbaası, 1340.

Mimaroğlu, Mustafa Reşat. *Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, Yay. Haz. Ali Birinci ve Yücel Yiğit, İstanbul: Alelmas Yayınları, 2021.

Mustafa Galip. *Rehnûma-i Zâbıta*. İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1336.

_____. *Nizâmât-ı Umûmiye-i Zâbıta*. İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1337.

Osman Vefik. *Polisin Tatbikat-ı Adliyesi*. İstanbul: Minber Matbaası, 1338.

Selahattin Neşet. *Nizâmât-ı Zâbıta Dersleri*. İstanbul: Amedi Matbaası, 1925.

Serkomiser Nurettin. *Eşirra İle İlmî Mücâdele*, İstanbul: Vatan Matbaası, 1340.

Şahin, Eyüp. *1907'den 200'e Polis Okulları*. Ankara: APK Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2001.

Şahin, Eyüp vd. *Türk Polis Tarihinden Belge ve Fotoğraflar*, Ankara: Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2012.

Şahin, Eyüp. *Mütareke Döneminde İstanbul Polisi*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2016.

Yılmaz, İbrahim. "Osmanlı Polis Okulları: Eğitim", *SÜTAD*, Güz; (38): 103-130, 2015.

TBBM. *TBMM Albümü 1920-2010*. Cilt 1. Ankara: Baskı Ofset Matbaacılık, 2010.

Yiğit, Yücel. *İstanbul Polis Müdürü Halil Nedim Aşuroğlu'nun Kaleminden Mütareke İstanbul'u*, Türk Polis Tarihinin Kökenleri, Edt. Yücel Yiğit, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2017.

Yiğit, Yücel. "Mektepsiz Polis Kalması: Selanik Polis Mektebi", Osmanlı İdaresinde Balkanlar II, (Edt. Alaattin Aköz ve Doğan Yörük), Palet Yayınları, Konya, 2020.

Yiğit, Yücel ve Yasin Özdemir, *Fahişeler Hayatı ve Redâet- Ahlakıyye*, İstanbul, 2021.

Zeki. *Mecelle-i Vezâif-i Zâbıta*. 2. Baskı. Dersaadet: Ahmet Kâmil Matbaası, 1330.

_____. *Kavânîn*. 3. Baskı. Dersaadet: Fazilet Matbaası, 1340.

Sürelî Yayınlar

Polis Mecmuası

Sabah

Tanin

Vakit

İnternet Kaynakları

<https://www.tbmm.gov.tr> Erişim 07.12.2021.

<https://www.gsl.gsu.edu.tr> Erişim 07.10.2021.